

Turizam i održivi razvoj

Škorić, Vedran

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies, Rijeka / Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:187:441833>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-05**

Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet
University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies - FMSRI Repository](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

SVEUČILIŠTE U RIJECI

POMORSKI FAKULTET

VEDRAN ŠKORIĆ

TURIZAM I ODRŽIVI RAZVOJ

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

POMORSKI FAKULTET

TURIZAM I ODRŽIVI RAZVOJ

TOURISM AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

DIPLOMSKI RAD

Kolegij: Upravljanje obalnim područjem

Mentor: Prof. dr. sc. Mirano Hess

Student: Vedran Škorić

Studijski smjer: Nautika i tehnologija pomorskog prometa

JMBAG: 0112075558

Rijeka, studeni 2023.

Student: Vedran Škorić

Studijski program: Nautika i tehnologija pomorskog prometa

JMBAG: 0112075558

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI DIPLOMSKOG RADA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad s naslovom " Turizam i održivi razvoj " izradio samostalno pod mentorstvom prof. dr. sc Mirana Hessa.

U radu sam primijenio metodologiju izrade znanstvenog rada i koristio literaturu koja je navedena na kraju diplomskog rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo u diplomskom radu na uobičajen, standardan način citirao sam i povezao s fusnotama i korištenim bibliografskim jedinicama, te nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Rad je pisan u duhu hrvatskoga jezika.

Student

Vedran Škorić

Student: Vedran Škorić

Studijski program: Nautika i tehnologija pomorskog prometa

JMBAG: 0112075558

IZJAVA STUDENTA – AUTORA
O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Izjavljujem da kao student – autor diplomskog rada dozvoljavam Pomorskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Pomorskog fakulteta.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Pomorskog fakulteta, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog ograničenja mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima Creative Commons licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <https://creativecommons.org/licenses/>

Student – autor

Vedran Škorić

SAŽETAK

Fokus ovog rada stavljen je na istraživanje održivog razvoja i održivog turizma. Ova dva usko povezana pojma su pokazatelj kako se može zaštititi okoliš, postojeći i novi resursi, a samim time i poboljšati život trenutnih, a ujedno i budućih generacija. Održivi turizam ima veliku važnost i za Republiku Hrvatsku, koja je sastavila strategiju razvoja održivog turizma. Ovom strategijom pokušat će se zaštititi okoliš i resursi, ali i povećati broj turista van ljetnih mjeseci. Primorsko-goranska županija ima veliki potencijal da se promakne u vodeću županiju koja svojim djelovanjem može biti primjer ostatku države.

Ključne riječi: održivi razvoj, održivi turizam, Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine, Plan razvoja turizma PGŽ-a do 2030. godine

SUMMARY

The focus of this thesis is on the research of sustainable development and sustainable tourism. These two closely related concepts are an indicator of how to protect the environment, existing and new resources, and thus improve the life of current and future generations. Sustainable tourism is also of great importance for the Republic of Croatia, which has drawn up a strategy for the development of sustainable tourism. This strategy will attempt to protect the environment and resources, but also increase the number of tourists outside of the summer months. The Primorsko-goranska county has great potential to become a leading county, which can set an example for the rest of the country through its activities.

Keywords: sustainable development, sustainable tourism, Sustainable Tourism Development Strategy until 2030, PGŽ Tourism Development Plan until 2030

SADRŽAJ

Sažetak	v
Summary	v
1. Uvod.....	1
1.1. Problem, predmet i objekti istraživanja.....	1
1.2. Radna hipoteza.....	1
1.3. Svrha i ciljevi istraživanja	2
1.4. Znanstvene metode.....	2
1.5. Struktura rada.....	2
2. Turizam.....	4
2.1. Definicija i pojam turizam	4
2.2. Povijesni razvoj.....	6
2.3. Obilježja turističkog tržišta.....	7
2.4. Uloga turizma u gospodarskom razvoju.....	8
3. Održivi razvoj.....	12
3.1. Definiranje pojma održivi razvoj	12
3.2. Povijest održivog razvoja	13
3.3. Elementi održivog razvoja	15
3.4. Obilježja održivog razvoja.....	17
4. Održivi turizam	19
4.1. Pojam održivog turizma	19
4.2. Principi održivog turizma	21
4.3. Ciljevi održivog turizma.....	23
4.4. Smjernice održivog turizma.....	24
4.5. Elementi za provedbu održivog turizma.....	26
4.6. Razlike između održivog i neodrživog turizma	27

4.7.	Održivi turizam u 10 koraka	28
4.8.	Indikatori održivog turizma	31
5.	Održivi turizam RH	33
5.1.	Razvoj održivog turizma RH	33
5.1.2.	Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine	37
5.2.	Gospodarenje održivim turizmom	46
5.3.	Kvantitativni pokazatelji razvoja turizma.....	48
5.4.	Nautički turizam.....	51
5.4.1.	Nautički turizam kroz posebne ciljeve i mjere	51
5.4.2.	Statistički podaci nautičkog turizma za 2022. godinu	54
6.	Plan razvoja turizma PGŽ-a do 2030. godine	57
6.1.	Analiza stanja turizma	57
6.1.1.	Prirodni resursi i atrakcije	58
6.1.2.	Obilježja turističkog prometa i smještajnih kapaciteta	60
6.1.3.	Nautički turizam	62
6.2.	Vizija stanja i razvoja turizma.....	63
6.2.1.	Posebni cilj 1. – Unapređivanje kvalitete i izvrsnosti.....	64
6.2.2.	Posebni cilj 2. – Osnaživanje inovativnosti i održivosti	65
6.2.3.	Posebni cilj 3. – Isticanje raznolikosti i posebnosti	67
6.2.4.	Posebni cilj 4. - Provođenje zelene i digitalne tranzicije	68
6.2.5.	Posebni cilj 5. - Jačanje partnerstva i destinacijskog menadžmenta.....	71
7.	Zaključak.....	73
	Literatura	75
	Popis slika.....	77
	Popis tablica	77

1. UVOD

1.1. PROBLEM, PREDMET I OBJEKTI ISTRAŽIVANJA

U proteklim desetljećima postalo je očito da čovječanstvo nedovoljno brine o svojem okolišu, posebno u osjetljivim područjima. Također, ljudi troše neodržive količine prirodnih resursa kako bi zadovoljili svoje potrebe. Kada se ove negativne prakse kombiniraju s rastućim brojem stanovnika, rezultat je neodrživi razvoj koji je ključan problem ovog istraživanja. Ovaj tip razvoja karakterizira naglasak na ostvarivanju profita. Unatoč tome što može biti ekonomski unosan, neodrživi razvoj zanemaruje trenutačne ekološke, društvene i buduće potrebe. Ovakav oblik razvoja često ima više negativnih posljedica nego koristi, donoseći štetu okolišu i društvu.

Ovaj istraživački rad fokusira se na koncept održivog razvoja, koji se pojavljuje kao odgovor na neodrživi razvoj. Ljudi su postali svjesni za potrebama o očuvanju okoliša i težnjom o novim izvorima energije. Ovakav pristup znači da se primjenjuje i razvija održivi razvoji kojem je cilj zadovoljiti potrebe sadašnjih generacija u ekološkom, ekonomskom i društvenom smislu, istovremeno vodeći računa o potrebama generacija koje dolaze. Turizam igra ključnu ulogu kao sve važnija gospodarska grana u svijetu, pa tako i u Republici Hrvatskoj. Iz navedenog zaključuje se da je predmet ovog istraživanja održivi razvoj te održivi razvoj Republike Hrvatske.

Objekti ovog istraživanja se odnose na turizam, održivi razvoj i turizam, održivi razvoj u Republici Hrvatskoj i plan Primorsko-goranske županije.

1.2. RADNA HIPOTEZA

Imajući u vidu ključne odrednice problema, predmeta i objekta istraživanja, može se postaviti radna hipoteza: Kako bi se spriječilo onečišćenje okoliša i poboljšalo upravljanje postojećih i novih resursa, održivi razvoj i održivi turizam moraju međusobno djelovati.

1.3. SVRHA I CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Svrha istraživanja ovog rada je poboljšanje upravljanja postojećim i novim resursima kako bi se poboljšalo stanje planeta u kojem živimo. Također ovime se ujedno poboljšava svjesnost ljudi i kvaliteta života. Cilj rada je prikazati kako održivi razvoj i turizam pomaže sprječavanju onečišćenja okoliša te na primjeru Republike Hrvatske prikazati primjenu održivog razvoja i turizma.

Za potvrdu hipoteze, istraživanje će dati odgovore na sljedeća pitanja:

1. Što je turizam?
2. Kako turizam utječe na okoliš?
3. Što je održivi razvoj?
4. Što je održivi turizam?
5. Kako se razvija održivi turizam u Republici Hrvatskoj?
6. Koji su ciljevi održivog turizma u Republici Hrvatskoj?
7. Koji su ciljevi održivog turizma u Primorsko-goranskoj županiji?

1.4. ZNANSTVENE METODE

Prilikom istraživanja, formuliranja i pisanja ovog rada korištene su sljedeće znanstvene metode: statistička metoda, metoda indukcije i dedukcije, metoda analize i sinteze, metoda zaključivanja, komparativna metoda i metoda kompilacije.

1.5. STRUKTURA RADA

Rad je podijeljen na sedam poglavlja u kojima se obrađuje problematika održivog razvoja i turizma.

Prvo poglavlje je uvodno i u njemu su navedeni problem, predmet i objekti istraživanja, radna hipoteza i pomoćne hipoteze, svrha i ciljevi istraživanja, znanstvene metode i obrazložena je struktura rada.

Drugo poglavlje prikazuje pojam turizma, povijesni razvoj te obilježja i ulogu u gospodarsko razvitku neke zemlje.

Kroz treće poglavlje obrađuje se tema održivog razvoja. Podijeljeno je na definiranje pojma, povijest, elemente i obilježja održivog razvoja.

Četvrto poglavlje obrađuje temu održivog turizma, odnosno pojam, principe, ciljeve, smjernice, elemente i druge važne teme.

U petom poglavlju se analizira održivi turizam u Republici Hrvatskoj, preciznije razvoj održivog turizma koji se dijeli na dvije strategije, gospodarenje i kvantitativni pokazatelji ovakvog turizma, te nautički turizam.

Šesto poglavlje se fokusira na plan razvoja turizma u Primorsko-goranskoj županiji do 2030.godine. Kroz poglavlje se prikazuje analiza trenutnog stanja turizma i vizija razvoja turizma koja se očituje kroz posebne ciljeve.

U zadnjem poglavlju će se prikazati osvrt i zaključak rada.

2. TURIZAM

Kroz ovo poglavlje raspravljat će se o definiciji i pojmu turizma, prikazati povijesni razvoj turizma te turističko tržište i karakteristike turizma kao gospodarske grane, kao i ulogu turizma u pokretanju ekonomskog razvoja neke države.

2.1. DEFINICIJA I POJAM TURIZAM

Turizam je jedna od najdinamičnijih industrija u gospodarstvu zbog mogućnosti da bude veoma profitabilna, ali isto tako i vrlo nestabilna grana promatrajući s ekonomskog aspekta. Različiti autori imaju različite definicije turizma, a da bi se olakšalo shvaćanje ove teme, u ovom radu će se detaljnije razjasniti značenje pojmova „turizam“ i „turist“. Pojam turizam 1942. godine, švicarski profesori Walter Hunziker i Kurt Krapf su definirali kao „skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetilaca nekog mjesta, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s takvim boravkom nije povezana nikakva njihova privredna djelatnost“.¹ Engleski turistički savez je 1979. godine definirao turizam kao „privremeni, kratkoročni odlazak ljudi iz mjesta gdje obično rade i borave, te njihove aktivnosti tijekom boravka na odredištu. To uključuje putovanje iz bilo kojeg razloga.“² "Međunarodna asocijacija Znanstvenih eksperata u turizmu" je 1981. definirala je turizam kao "selektivne radnje ljudi koje oni odvijaju izvan svog doma."³ Iz priloženog se može zaključiti da se ovaj pojam mijenjao kroz povijest i da će se to u budućnosti nastaviti.

"Liga naroda" 1936. godine je definirala stranog turista kao osobu koja putuje u inozemstvo i boravi tamo minimalno 24 sata. Kasnije, Ujedinjeni narodi su 1945. godine nadopunili ovu definiciju, dodavši da maksimalni boravak stranog turista u inozemstvu može trajati do 6 mjeseci.⁴ Do danas se ova definicija malo promijenila pa ona govori da je turist osoba koja posjećuje lokacije izvan svog mjesta prebivališta i zadržava se tamo najviše godinu dana, koristeći novac koji je stekla ili zaradila u svom mjestu prebivališta.

¹ Planina, J. i Mihalič, T. Ekonomika turizma. Ljubljana: Ekonomski fakultet, 1997. p. 12

² Lickorish, J. Leonard; Jenkic, L. Carson; Uvod u turizam, Ekokon d.o.o., Split, 2006

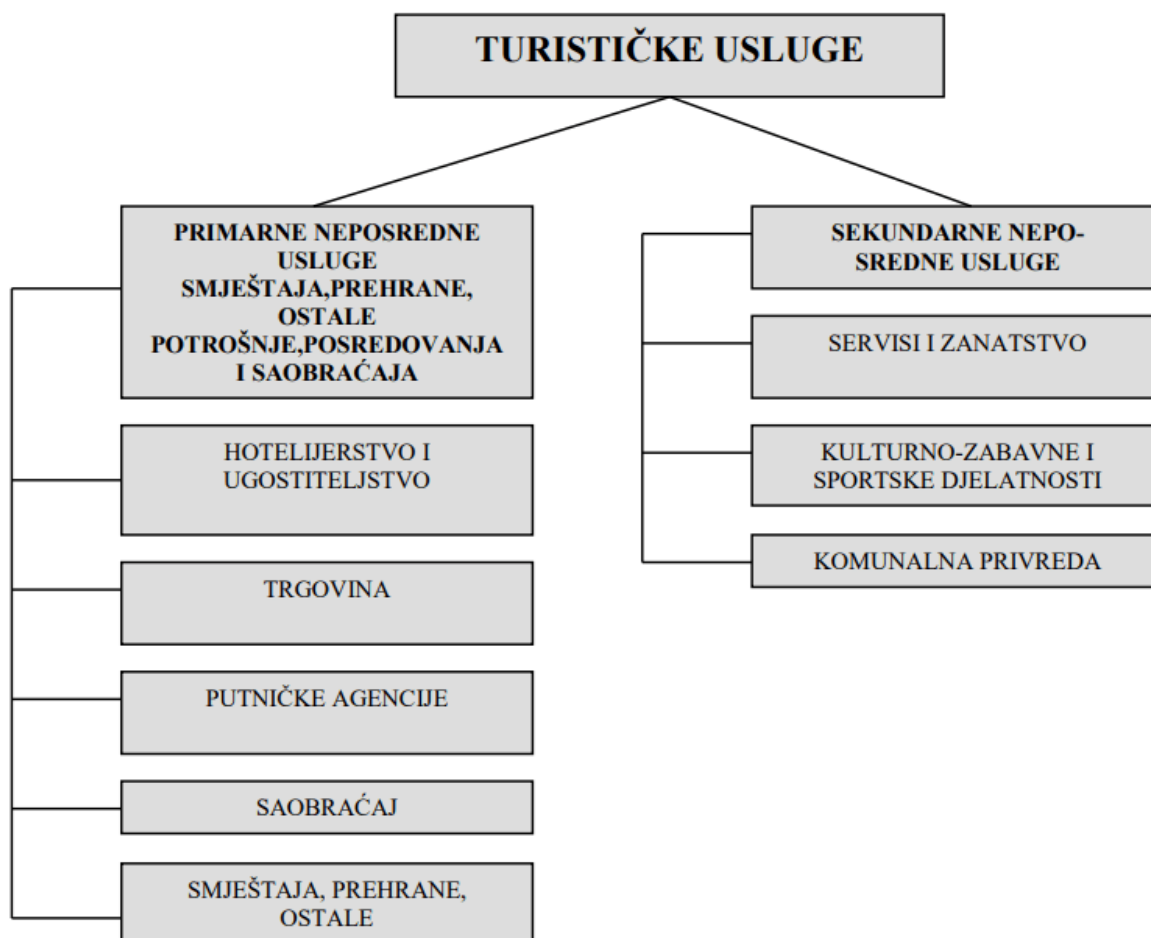
³ Ibidem

⁴ https://croatialink.com/wiki/turizam:_definicija,_nastanak,_razvoj_i_podjela (3.10.2023.)

Turizam je uslužna grana u turističkoj industriji, a sastoji se od putovanja, prijevoza i ugostiteljstva. Sam turizam pod koji najčešće podrazumijevamo odmor, razonodu i rekreaciju ima veliki učinak na održavanje i poboljšanje međunarodnih odnosa, kroz povezivanje različitih naroda, religija i kultura. Također zbog navedenog turizam se smatra pod najvažnije grane gospodarstva. Osnovne turističke usluge obuhvaćaju širok spektar sektora i pružatelja usluga, uključujući turističke agente, hotele, prijevozne tvrtke, sportske objekte, zabavne parkove, suvenirnice te globalne distribucijske sustave. S druge strane, komplementarne turističke usluge odnose se na industrije i djelatnosti kao što su trgovina, prijevoz, građevinarstvo, komunalne usluge i slično, koje podržavaju i doprinose turističkom sektoru, ali nisu izravno povezane s turizmom. Sve te usluge zajedno čine kompleksnu infrastrukturu koja omogućuje razvoj i funkcioniranje turističke industrije. United Nations World Tourism Organization (UNWTO) turistička putovanja prema svrsi dijeli u sljedeće grupe:⁵

- Odmarališna – godišnji odmori, sportska rekreacija, posjeti prijateljima i obitelji, putovanja namijenjena zabavi;
- Poslovna putovanja – javne i poslovne konferencije, poslovni sastanci
- Ostale svrhe – tranzitni, zdravstveni, studijski, ..

⁵ Gržinić, J.: Međunarodni turizam, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli: Fakultet ekonomije i turizma Dr. Mijo Mirković Pula, Pula, 2014., p. 16.

Slika 1. Prikaz turističkih usluga

Izvor: izradio autor po Vrkić M., „Turizam i održivi razvoj u obalnom području“, Diplomski rad, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Rijeka, 2022

2.2. POVIJESNI RAZVOJ

Većina ljudi bi pomislila da povijest turizma ide unazad nekoliko stotina godina, ali to nije točno. Prvi vjerodostojan primjer toga su olimpijske igre u vrijeme antike tj. 776. godine prije Krista kada su posjetitelji dolazili da bi promatrali sama natjecanja. Također za vrijeme starog Rima i Grčke su postojale terme i ljetnikovci koji su ljudi posjećivali. Osim olimpijskih igara, ljudi su putovali zbog vjerskih i zdravstvenih razloga. Primjer vjerskih putovanja koji se odvijaju više od dvije tisuće godina su kršćanska hodočašća u Jeruzalem, muslimanska u Meku i Medinu i slično. Tada su to uglavnom bile putovanja većeg broja ljudi, a danas to nazivamo turizam. Također veliki čimbenik za putovanje je bila i ljudska

znatiželja te želja za učenjem, a možemo primijetiti da je sami razvoj turizma u izravnoj vezi sa razvojem ljudske civilizacije.

Kroz srednji vijek se većina putovanja bazirala na religijskom karakteru. U to vrijeme je religija imala ključnu ulogu u životu ljudi, stoga su ljudi često putovali znatne udaljenosti kako bi posjetili velika svetišta. Također velika geografska postignuća kojima se smatra kraj starog vijeka i početak novog, su omogućila da ljudi putuju u egzotične krajeve.

Nagla urbanizacija i industrijalizacija, razvoj komunikacija, rast životnog standarda i slobodnog vremena stvorili su preduvjete za razvoj turizma, i dok je ranije turizam bio privilegij i dostupan samo najvišim slojevima, danas postaje sve više svojina najširih slojeva u privredno razvijenim zonama svijeta⁶. Zbog ovih promjena dolazi do suvremenog turizma koje započinje početkom 20-og stoljeća. Najrazvijenije zemlje su imale i najveću populaciju koja je putovala unutar svojih granica ili van svoje države. To su uglavnom bile države iz Europe i Sjeverne Amerike. Prvi i drugi svjetski rat su usporili turizam, ali nakon završetka rata dolazi do masovnih putovanja i turizam postaje široko prihvaćen.

Kako se sve više putovalo tako se i više trošilo. To nam pokazuju podaci iz 1960. godine gdje se bilježi oko 25 milijuna dolazaka, 1970. godine 166 milijuna, a 2004. godine 760 milijuna. Prihodi od turizma kreću se od 2 bilijuna američkih dolara 1950. godine, 18 bilijuna 1970. i 523 bilijuna američkih dolara 2004. godine.⁷

2.3. OBILJEŽJA TURISTIČKOG TRŽIŠTA

Turizam kao gospodarska djelatnost se sastoji od dvije ključne komponente: ponuda i potražnja. Njihova uzajamna interakcija igra ključnu ulogu u razvoju neke države. Cilj svake vrste turizma je pružanje usluga turistu koji za to plaća neku cijenu, a to pomaže razvoju države.

Ukoliko promatramo neko turističko putovanje, ono je posljedica potrebe pojedinca, a to se prikazuje kao turistička potražnja. Pretpostavlja se da su potražnja i potrošnja istovjetni pojmovi, te se potražnja može opisati kao izražena volja, spremnost i sposobnost potrošača

⁶ Blažević, B.: Turizam u gospodarskom sustavu, Sveučilište u Rijeci: Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija, Opatija, 2007., p. 92.

⁷ Podaci WTO-a

da stekne određenu količinu robe ili usluge. Potražnja ovisi o mnogim čimbenicima, o potrebama i o korisnosti dobra u potrošnji, o veličini prihoda i visini cijena, ali i o mnogim drugim nematerijalnim čimbenicima kao što su propaganda, moda, prestiž, tradicija, politički i ideološki utjecaji ili mjere državne gospodarske politike i sl.⁸

Suvremeni turizam, danas možemo zvati i turizam avantura i doživljaja, zahtijeva sve veće napore kako bi se prilagodio turistima. Kada bi gledali prehrambenu industriju koja je jako važna za turizam, sve češće prevladava koncept "brze prehrane" ili "s nogu", a tek onda uporaba polugotovih i gotovih proizvoda koje zahtijevaju brzu pripremu. Time dolazimo do toga da će turisti više voditi vremena u restoranima kako bi mogli imati više vremena za ostale aktivnosti „avantura i doživljaja“.

Ukoliko promatramo turističku industriju ona se može podijeliti na izravne i neizravne elemente. Izravni elementi bi se odnosili na: smještaj, prijevoz, atrakcije, te distribuciju proizvoda i ostale pomoćne usluge, dok bi se neizravni elementi odnosili na: prometnu infrastrukturu, signalizaciju, trgovine, komunikaciju i javne usluge poput vode, struje, kanalizacije i slično. Svi ovi sadržaji čine turističku ponudu. Ukoliko ova ponuda nije usklađena sa interesima turista neće biti realizirano ni turističko putovanje. Zbog toga se destinacije moraju potruditi da turistima pruže što atraktivnije usluge koje će privući turista.

2.4. ULOGA TURIZMA U GOSPODARSKOM RAZVOJU

Turizam predstavlja iznimno važan i kompleksan sustav pojava i odnosa te ima ključnu ulogu u definiranju i oblikovanju gospodarskog i društvenog razvoja. Turizam može postati nacionalni strateški proizvod samo kroz jasno definirane uvjete razvoja, gdje će svaka turistička destinacija imati svoju razvojnu strategiju koja će biti dio šireg okvira viših razvojnih ciljeva. Da bi se kapital mogao investirati i donijeti pozitivne rezultate, nužno je imati preciznu razvojnu koncepciju i strategiju, kao i postavljene kriterije za uspješno provođenje te strategije razvoja.

Utjecaj turizma na gospodarstvo očituje se na više različitih faza. Razina turističkog poduzeća koja podrazumijeva izravno uključene organizacije koje se bave pripremom i

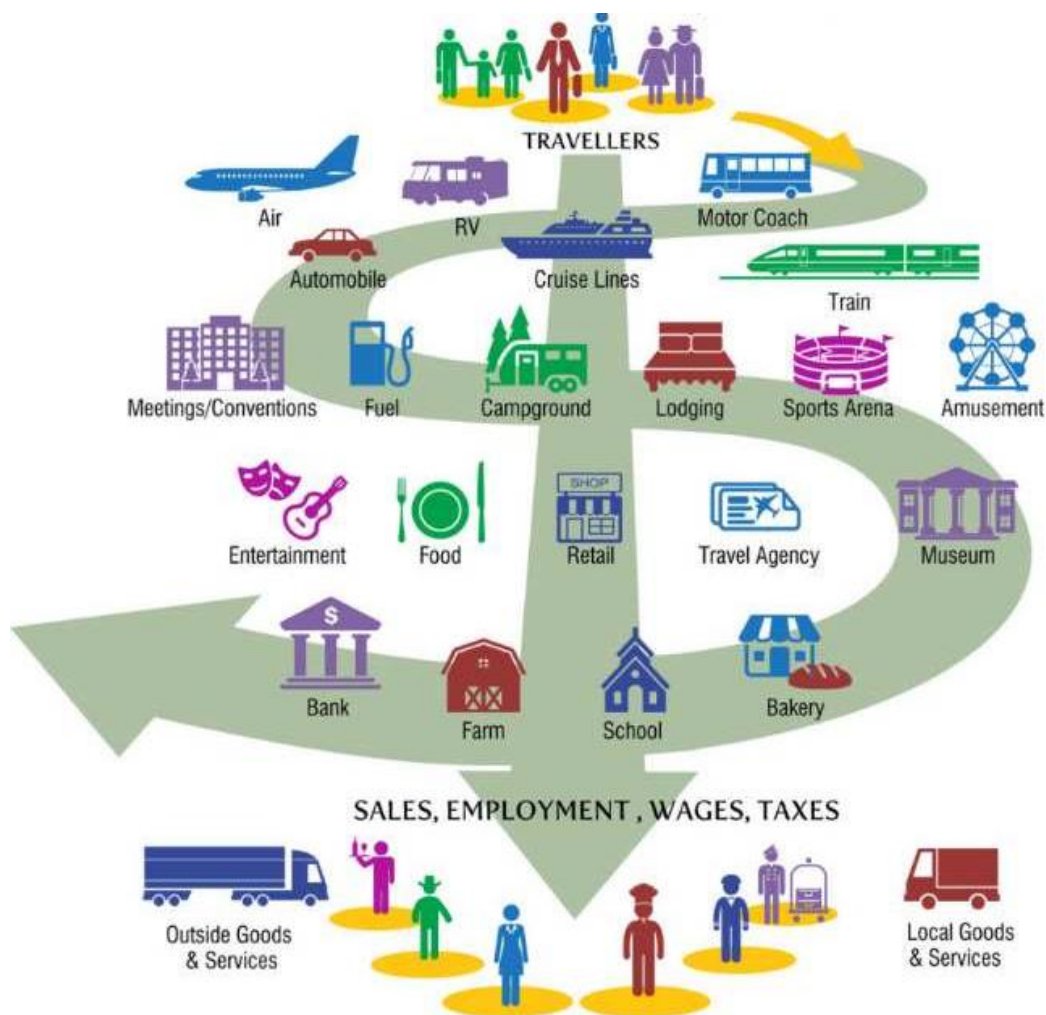
⁸ Blažević, B.: Turizam u gospodarskom sustavu, Sveučilište u Rijeci: Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija, Opatija, 2007., p. 269.

pružanjem turističkih usluga, kao što su hoteli, restorani, putničke agencije i slični pružatelji usluga. Poduzeća srodnih djelatnosti koji su subjekti posredno uključeni u turističke usluge, na primjer, proizvođači hrane i pića koji opskrbljuju restorane, prijevozne tvrtke koje pružaju prijevoz turista te proizvođači suvenira i drugih proizvoda koji se prodaju turistima. Nakon toga imamo razinu ostalih poduzeća i organizacija, a ona uključuje subjekte koji stvaraju povoljnu "klimu" za turistički promet, kao što su infrastrukturne tvrtke, marketing agencije i lokalni trgovinski subjekti. I zadnja razina političko-društvene zajednice te na ovoj razini sudjeluju politički i društveni subjekti kao što su turistička odredišta, lokalne općine i gradovi, županije i države. Oni igraju ključnu ulogu u stvaranju uvjeta i politika koje podržavaju turizam i omogućuju njegov uspješan razvoj

Glavni ekonomski učinci koji se realiziraju razvojem turizma su⁹:

- Optimalno iskorištavanje turističkih potencijala,
- Mogućnost zarade od turizma,
- Eksploatacija prometnih kapaciteta,
- Dodatno zapošljavanje u turističkoj industriji i drugim gospodarskim sektorima,
- Ispravna uporaba turističkih kapaciteta,
- Revitalizacija nerazvijenih područja,
- Rast međunarodne razmjene usluga i rada,
- Povećanje devizne bilance,
- Poticanje gospodarskih tokova u prostorima gdje se odvijaju turistički procesi

⁹ Vukonić, B.; Keča, K.: Turizam i razvoj: pojam, načela, postupci, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb, 2001., p. 152.

Izvor: <https://regionaltourism.com.au/projects/economic-benefits/>

Slika 2. Efekt turizma na gospodarstvo

Iz navedenog je jasno kako je odnos između turizma i gospodarstva izrazito specifičan. Međutim, može se tumačiti na način sličan kao i odnos svakog drugog segmenta finalne potrošnje, kao što su investicije, osobna i javna potrošnja, izvoz i zalihe, u kontekstu turizma. Odnos između turizma i ekonomske strukture može se objasniti primjenom osnovnog bilančnog identiteta nacionalnog gospodarstva, koji se može opisati putem matematičkog izraza.: $F = D + U$, gdje je¹⁰:

F – ukupna finalna potrošnja,

¹⁰ Blažević, B.: Turizam u gospodarskom sustavu, Sveučilište u Rijeci: Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija, Opatija, 2007., p. 93.

D – društveni proizvod nacionalnog gospodarstva,

U – ukupni uvoz za reprodukciju ili konačnu upotrebu.

Ova formula prikazuje da će ukupna krajnja potrošnja u turizmu biti povezana s veličinom nacionalnog društvenog proizvoda i obujmom ukupnog uvoza zemlje. Također turizam, poput drugih gospodarskih djelatnosti, je podložan pravilu da veći nacionalni društveni proizvod smanjiti potrebu za uvozom, dok manji društveni proizvod obično povećava potrebu za uvozom.

3. ODRŽIVI RAZVOJ

Kroz ovo poglavlje će se obraditi formiranje te definicije održivog razvoja, također kao i obilježja i načela održivog razvoja.

3.1. DEFINIRANJE POJMA ODRŽIVI RAZVOJ

Postoje razne definicije koje opisuju pojam održivog razvoja te niti jedna nije općenito prihvaćena. Lester Brown je definirao ovaj pojam: “Održivi razvoj jest razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjice, a istodobno ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe” koje je objavio u World Commission on Environment and Development (WCED) 1987. godine. Postoje i kritičari ovakve definicije. Dok jedni tvrde da takva definicija ne pruža stvarno značenje, drugi argumentiraju da je nemoguće predvidjeti potrebe koje će buduće generacije imati, pa je stoga besmisleno razgovarati o tome.

Održivi razvoj je gospodarski razvoj od strateškog značaja koji koristi okolišu i unapređuje život građana je 2001. godine definirano od strane Ministarstva energetike SAD-a.

Neke novije definicije poput one iz 2005. godine koje je objavila Gospodarske komisije Ujedinjenih naroda za Europu (UNECE) iz 2005. godine tvrde: „Ključne teme održivog razvoja su ublažavanje siromaštva, državljanstvo, mir, etika, odgovornost u lokalnom i globalnom kontekstu, demokracija i uprava, pravosuđe, sigurnost, ljudska prava, zdravlje, jednakost spolova, kulturna raznolikost, ruralni i urbani razvoj, gospodarstvo, obrasci proizvodnje i potrošnje, korporativna odgovornost, zaštita okoliša, upravljanje prirodnim resursima i biološka i krajobrazna raznolikost“.¹¹

¹¹ United nations, „unece strategy for education for sustainable development“, CEP/AC.13/2005/3/Rev.1, 23.4.2005.

3.2. POVIJEST ODRŽIVOG RAZVOJA

Proteklih stotinjak godina je imalo negativne efekte na zdravlje svih živih bića, kopno, more i oceane tj. na planet zbog velikog rasta broja stanovnika, industrijalizacije, kao i veće potrebe za energijom i materijalnim dobrima. Zbog navedenih događaja došlo je do problema na globalnoj razini.

U Stockholmu 1972. godine je prvi put predstavljena ideja održivog razvoja. To je bila prva konferencija Ujedinjenih naroda na kojoj učestvovalo 113 država i 400-tinjak organizacija. Na konferenciji je izglasan dokument „World Conservation Strategy“ koji je predstavljen kao interes cijelog čovječanstva. To je zapravo bio projekt zaštite okoliša. Također tada je uveden i program UN-a za okoliš (UNEP), a 11 godina poslije i Svjetska komisija za okoliš i razvoj (WCEP). Ovaj program ima cilj definiranja dugoročne strategije za razvoj i očuvanje okoliša. Četiri godine kasnije, komisija je objavila izvješće naša zajednička budućnost (eng. „Our Common Future“) u kojem je opisano kakve će dalekosežne posljedice trpjeti okoliš ako se nastavi s trendovima neodrživog razvoja kao što su prenapučenost gradova i gospodarstvo kojem je cilj samo profit.¹² Kao odgovor na to, osmišljen je koncept održivog razvoja. Ovo je bio koncept kojim je osmišljena strategija održivog razvoja.

U Rio de Janeiru 1992. godine se održala konferencija Ujedinjenih naroda na kojoj je koncept održivog razvoja prihvaćen. Svrha konferencije bila je pojasniti svrhu koncepta održivog razvoja, koji je predstavljen kao ključni faktor racionalnog ekonomskog razvoja. Neki od najvažnijih dokumenata bili su¹³:

- Agenda 21 (plan za 21. stoljeće) – globalni plan o ukupnom razvoju koji ispunjava gospodarske, ekološke i društvene potrebe.
- Deklaracija o okolišu i razvoju – prava i obveze država u cilju postizanja održivog razvoja na dobrobit cjelokupnoga čovječanstva.
- Deklaracija o šumama – principi o efikasnom upravljanju šumama kako bi se iste očuvale i poslužile zajednici.

¹² Vrkić M., „Turizam i održivi razvoj u obalnom području“, Diplomski rad, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Rijeka, 2022., p.15

¹³ Herceg, N.: Okoliš i održivi razvoj, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013., p. 256.

- Okvirna konvencija UN-a o klimatskim promjenama – temeljni cilj: reduciranje emisija stakleničkih plinova koji odlaze atmosferu.
- Konvencija o biološkoj raznolikosti – usmjerena na zaštitu prirode kako bi se sačuvali ekosustavi.

Slika 3. Summit u Rio de Janeiro 1992. godine

Izvor: <https://sgkplanet.com/en/summary-and-conclusions-of-the-rio-summit-second-earth-summit/>

Deset godina poslije, usvojena je Politička deklaracija i Lokalni plan za 21. stoljeće. Ove dvije stavke su izglasane na konferenciji održanoj u Johannesburgu. Politička deklaracija opisuje ostvarena postignuća naglašava ključne izazove i podržava održivi razvoj i sporazume o zaštiti okoliša. Potreba da se uključi cijelo društvo kako bi se dogovorili oko zajedničkog plana za održivi razvoj među lokalnim zajednicama je bila tema Lokalnog plana za 21. stoljeće.

Nakon konferencije iz 2002. godine slijedi treća UN-ova konferencija o održivom razvoju koja nije imala pretjerani značaj. 25.rujna.2015. se saziva četvrta UN-ova konferencija koja usvaja i implementira 17 ciljeva. To su globalni ciljevi održivog razvoja koji imaju cilj eliminirati siromaštvo i glad u svim njihovim oblicima i aspektima, osiguravajući da svi ljudi mogu ostvariti svoj puni potencijal u okruženju koje pruža dostojanstvo, jednakost i zdrav okoliš. Također potpisan je i Pariški sporazum od strane 195 država, koji ima cilj usmjeren na suzbijanje klimatskih promjena. Plan ovog sporazuma je

usporiti povećanje temperature, točnije spriječiti porast srednje globalne temperature na znatno ispod 2 °C.

Izvor <https://idop.hr/ciljevi-odrzivog-razvoja/>

Slika 4. Ciljevi održivog razvoja

3.3. ELEMENTI ODRŽIVOG RAZVOJA

Koncept održivog razvoja sastoji se od tri ključna elementa, to su: ravnoteža pravedne raspodjele, kvalitetan ekonomski rast i briga za potrebe budućih generacija. Ravnomjernija podjela ograničenih resursa i briga o zaštiti istih dovodi do uspješnijeg održivog razvoja. Također, ključno je pravilno implementirati nove tehnologije kako bi se ograničile negativne posljedice za nove naraštaje.

Da bi se smanjile te posljedice uvedeno je šest važnih elemenata održivog razvoja, a to su¹⁴: klimatske promjene, tehnologija, okoliš, ljudi, inovacije i etika.

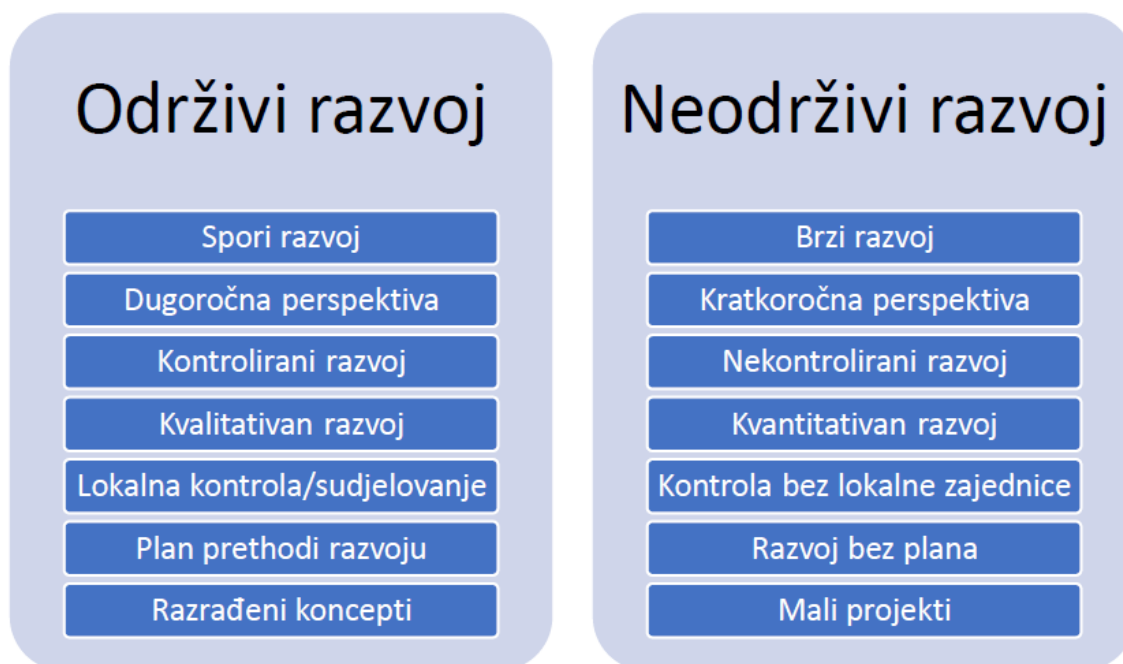
Prva jako važna stvar su klimatske promjene koje su danas najozbiljniji globalni problem. Ovo promjene najvećim djelom nastaju zbog stakleničkih plinova koji su nastali izgaranjem mineralnih goriva koje sadrže visoki udio ugljika i ugljikovodika. Zbog ovih plinova dolazi do postepenog zagrijavanja zemljine površine, a to rezultira sve češćim olujama, požarima, rastu mora, ekstremnim toplinskim valovima, kišama i drugim pojavama. Svi ovi faktori su pokazatelji sve većih klimatskih promjena. Kako bi se ovaj problem usporio i u najboljem slučaju potpuno spriječio potrebno je napuštanje štetnih fosilnih goriva te prelazak na obnovljive izvore goriva. Problem obnovljivih izvora energije je taj što se moraju uložiti velike količine resursa kako bi se istražile nove ili poboljšale

¹⁴ What Are the Six Factors of Sustainability, and How Can We Adhere to Them?, <https://www.greenmatters.com/p/six-factors-of-sustainability> (5.10.2023.)

postojeće infrastrukture. Također ukoliko svaki pojedinac ne pokuša doprinijeti održivom razvoju i poboljšanju planete Zemlje ovaj cilj će se teško ostvariti.

Element održivog razvoja okoliša je usko povezan sa klimatskim promjenama. Govori nam o tome koliko se dobro odnosimo i čuvamo resurse koje nam okoliš pruža. Materijale i tvari poput drva, metala, vode i drugih treba očuvati i razviti nove tehnike kojima bi proizveli održivu upotrebu i nabavu.

Sama etika govori o odgovornosti i ponašanju ljudi. Svaka individua zasebno mora težiti boljem životu, koji podrazumijeva i svjesnosti o biljnom i životinjskom svijetu. Nadalje čovjek uvijek gleda prema nekim novim inovacijama koje bi mogle biti važne za održivi razvoj. Ukoliko promijenimo ljude i njihov pogled na svijet pogled na svijet također smo napravili inovaciju. Iz ovog zaključujemo da inovacija ne mora biti samo tehnološka ili materijalna, nego i filozofske naravi.

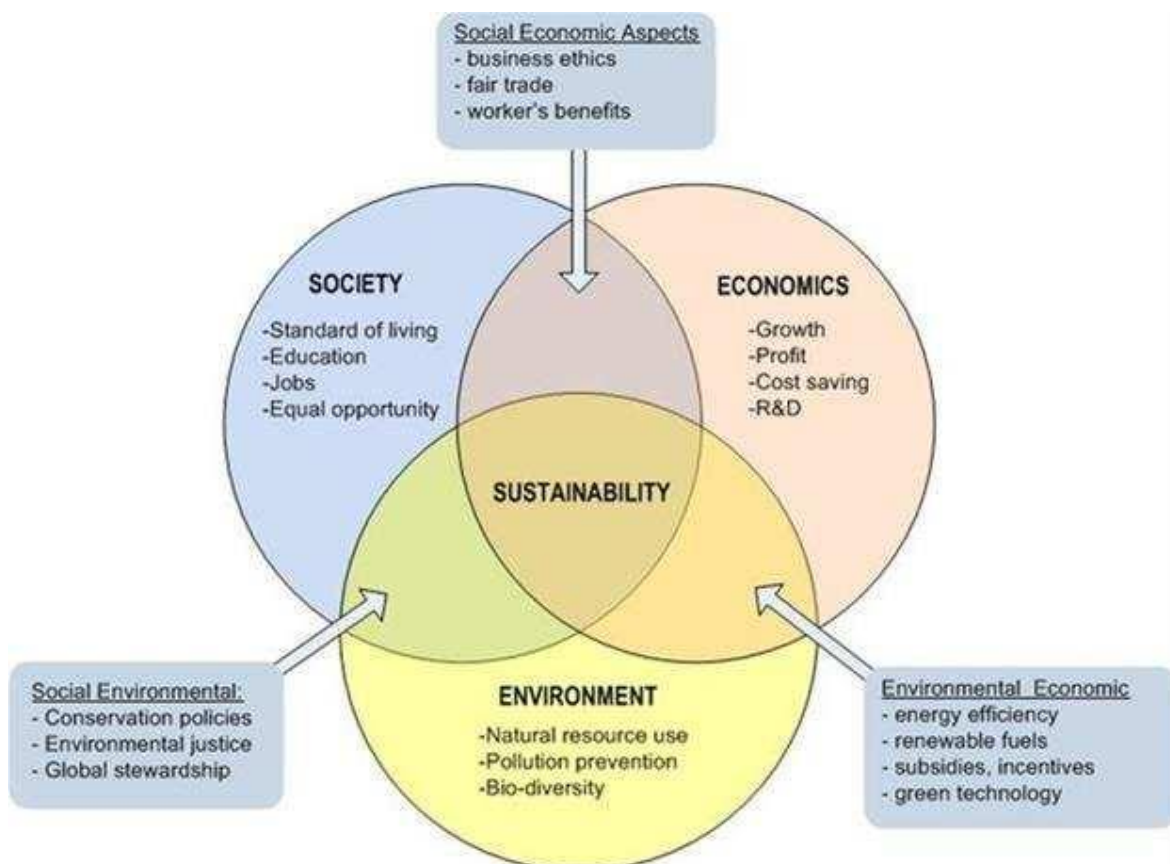
Slika 5. Značajke održivog i neodrživog razvoja

Izvor: Štubljar K., "Turizam i održivi razvoj s osvrtom na Mediteransku strategiju održivog razvoja 2016-2025",
Diplomski rad, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Rijeka, 2023.

3.4. OBILJEŽJA ODRŽIVOG RAZOVJA

Važno je istaknuti kako se koncept održivog razvoja temelji na tri temeljna načela¹⁵:

- Načelo ekološke održivosti - osigurava razvoj komplementaran s kvalitetnim menadžmentom ograničenih resursa, štiti prirodu i brine o očuvanju ekosustava.
- Načelo socijalne održivosti - osigurava razvoj usklađen s društvenim vrednotama ljudskih zajednica te pridonosi osnaživanju njihova identiteta poštujući vladavinu prava i stvarajući jednake prilike za sve. Kvaliteta života se mora povećati.
- Načelo ekonomske održivosti - osigurava gospodarski djelotvoran razvoj koji upravlja resursima i garantira njihovu dostupnost budućim generacijama. Bazira se na pametnom rastu, energetskej učinkovitosti i smanjenju troškova života.

Slika 6. Obilježja održivog razvoja

Izvor: https://www.researchgate.net/figure/Interplay-of-the-environmental-economic-and-social-aspects-of-sustainable-development_fig2_343666329

¹⁵ Vrkić M., „Turizam i održivi razvoj u obalnom području“, Diplomski rad, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Rijeka, 2022., p.21

Ovaj negativni utjecaj na ekološku, ekonomsku i društvenu je zamijenjen održivim rastom i razvojem. Ovaj koncept simbolizira postizanje ravnoteže te samim time i društveno gospodarski pomak bez posljedica po okoliš.

Pronalazak i očuvanje bioloških segmenata i osiguravanje svih ostalih prirodnih resursa spada pod ekološku komponentu održivog razvoja. Neki autori ističu da kvaliteta ekološkog održivog razvoja utječe na društvenu promjenu i političke stavove. Stavke poput vode, zraka, tla, energije i ostalih prirodnih resursa su predmet istraživanja ove komponente. Isto tako pojavljuje se i ekološki integritet kao važna stavka. Prirodni resursi se mogu trošiti sve dok se mogu ponovno obnoviti. Stoga ukoliko se neki resurs troši više nego što se može ispočetka regenerirati može doći do disbalansa. Samim time potrebno je veća svjesnost prema prirodi jer osim danas, priroda mora biti dostupna i za buduće generacije.

Kad se govori o društvenoj komponenti ona uključuje demokraciju, školovanje, slobodno vrijeme, zdravlje, imovine i mnoge druge. Odgovornost danas je puno veća nego što je nekad bila i integrira se rad udruga i organizacija. Društvena dimenzija u održivom razvoju ogleda se u vidu integriranog procesa izgradnje ljudske sposobnosti u borbi protiv onih čimbenika koji čine štetu društvu: borba protiv otpada, zagađenja, siromaštva, zaposlenja ugroženih skupina i slično¹⁶. Osnovne potrebe, ljudska prava i pristup potrebnim resursima dozvoljava sigurnost i zdravlje populacije. Ovo osigurava poštivanje njihovih individualnih prava, ali i kulturnih i zakonitih prava, te ih štiti od diskriminacije.

Gospodarska komponenta obuhvaća inovacije, ulaganja, poduzetništvo, zapošljavanje i trgovinu. Gospodarska komponenta u održivom razvoju ostvaruje se kroz gospodarstvo koje je dinamično, ono koje ima punu zaposlenost, „ekonomsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju, visok stupanj obrazovanosti građana, visok stupanj zaštite zdravlja i očuvanje okoliša“¹⁷ Sama komponenta ima ključnu ulogu u motiviranju ljudi da ulože svoje napore u održive aktivnosti koje će donijeti dugoročnu dobrobit. Ona također pridonosi ostvarenju ciljeva koji obuhvaćaju aspekte svih triju dimenzija - gospodarske, društvene i ekološke.

¹⁶ Matić Božić S., "Održivi razvoj kruzning turizma", Završni specijalistički, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2023.

¹⁷ Ibidem

4. ODRŽIVI TURIZAM

Jedan od najrasprostranjenih koncepata razvoja u svim ljudskim aktivnostima je koncept održivog razvoja. Ovaj koncept se također koristi i u turizmu. Kako su ljudi postali sve svjesniji potrebe za održivosti, uvidjeli su da su turizam, očuvanje prirode, kultura i drugi čimbenici međusobno povezani. Iz ovog razloga kada govorimo o održivom turizmu govorimo i ostalim povezanim čimbenicima koji imaju važnu ulogu.

4.1. POJAM ODRŽIVOG TURIZMA

Kao i održivi razvoj ovaj pojam nema jedinstvenu definiciju. Razni autori imaju različit pogled na ovaj pojam, a u nastavku rada će se opisati one definicije koje najbolje opisuju održivi turizam.

Svjetska komisija za okoliš i razvoj (WCED) je 1987. godine prihvatila da je održivi turizam „razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnje generacije pri tome ne umanjujući mogućnost budućim generacijama da zadovolje svoje potrebe“¹⁸. Također naveli su da održivi turizam nije istoznačnica sa odgovornim turizmom. Odgovorni turizam su opisali kao korak prema održivom turizmu. Održivi turizam mora postići ravnotežu između ekonomskih, ekoloških i društvenih čimbenika kako bi bio održiv na dugi rok.

Svjetskoj turističkoj organizaciji UN-a (UNWTO) je 2017. definirala održivi turizam kao „turizam koji u potpunosti uzima u obzir njegove trenutne i buduće ekonomske, socijalne i okolišne učinke, baveći se potrebama posjetitelja, industrije, okoliša i zajednice domaćina“¹⁹. Osim definicije dali su turizmu ulogu u pet ključnih područja, a to su²⁰:

- Uključiv i održiv gospodarski rast
- Socijalna uključenost, zapošljavanje i smanjenje siromaštva
- Učinkovitost resursa, zaštita okoliša i klimatske promjene
- Kulturne vrijednosti, raznolikost i baština
- Međusobno razumijevanje, mir i sigurnost.

¹⁸ Podaci WCED-a

¹⁹ <https://www.unwto.org/tourism4development2017> (6.10.2023.)

²⁰ Ibidem

Za gospodarski rast su naveli da turizam pokriva 10% svjetskog BDP-a, te porast od četiri ili više posto godišnjih međunarodnih dolazaka od 2009. godine.

Više od duplo žena radi u turističkom sektoru nego u bilo kojem drugom, a u većini država u razvoju turizam igra veliku ulogu u zapošljavanju radnika. Također smatra se da je rad u turizmu jedan od svakih jedanaest poslova na svijetu.

Kod zaštite okoliša najavili su smanjenje 5% emisija CO₂ na globalnoj razini, povećavanje financiranja kulturne baštine, kao i divljih životinja i samog okoliša. Uz to promjena razmišljanja populacije može dovesti do očuvanja i obnove bioraznolikosti.

Nadalje napori da se oživljava tradicijske aktivnosti i običaji te promile kulturna raznolikost. Jedna od najvažnijih stavki je i ta da se podiže svijest o vrijednosti i očuvanju baštine.

I zadnje ukidanje svih vrsta rasizma i mržnje, te „građenje mostova“ između posjetitelja domaćina. Pružaju se bolje prilike za međukulturalne susrete te otklanjanje sigurnosnih prijetnji.

Neki autori tvrde da održivi turizam mora postići ravnotežu između ekonomskih, društvenih i ekoloških čimbenika kako bi bio održiv na dugi rok. Jedna od važnijih stavaka turizma su prirodne ljepote i društveni resursi, te ukoliko nema njih, turizam kao gospodarska djelatnost bi bila slabo razvijena. Zbog velike turističke ponude, ovoj industriji je u interesu da doprinese očuvanju okoliša, društva i kulture.

Kao što je već nekoliko puta spomenuto turizam je usko povezan s okolišem. Mogućnost korištenja obnovljivih prirodnih izvora, naspram neobnovljivih ima veliki značaj za održivi turizam. Ukoliko postoje uvjeti moramo se okrenuti prema resursima koji se mogu iznova koristiti.

Sustainable tourism	Unsustainable tourism
Slow development	Rapid development
Development guided by social interests	Development guided by short-term interests
Qualitative, stable development	Quantitative, unstable development
Little impact on the environment	Significant impact on the environment
Management based on the principles of local economy	Management based on macro economic principles
Personal relations between tourists and the local community	Impersonal relationships between tourists and the local community
Careful	Alert

Slika 7. Razlika između održivog i neodrživog turizma

Izvor: https://www.researchgate.net/publication/341579794_GREEN_TOURISM_AS_PART_OF_THE_GREEN_ECONOMY_IN_THE_FUNCTION_OF_FUTURE_SUSTAINABILITY_IN_TOURISM_International_Monograph_CHALLENGES_OF_GREEN_ECONOMY_Faculty_of_Business_Studies_and_Law_University_Union

4.2. PRINCIPI ODRŽIVOG TURIZMA

Da bi turizam mogao osigurati održivost, i trenutno i narednih godina, nužno je da ima određene principe po kojima će se voditi. Osim principa moraju postojati i financijska sredstva koja će upravljati turizam. Ovi principi su međusobno ovisni, jer ukoliko se jedan od tih principa ne izvršava moguće je da će se i ostali principi rezultirati neuspjehom. Od velike važnosti je i sama ljudska osviještenost, te ukoliko se populacija pridržava ovih načela tada će se i turizam dovesti na visoku razinu. Tri principa održivog turizma predstavljaju glavna uporišta politike održivog razvoja, a to su gospodarski, ekološki i društveni princip održivosti.²¹

Prvi princip koji je izuzetno važan je ekološka održivost. Označava razvoj turizma i očuvanje uporabe prirodnih resursa i bioraznolikosti. Izazovi koji se pojavljuju u postizanju ekološke održivosti uključuju snažan rast prometa, korištenje štetnih kemijskih sredstava u poljoprivredi, nepredvidive demografske trendove, neprimjerena urbanizacija i industrijalizacija i druge faktore. Ovi izazovi imaju namjeru spriječiti štetne utjecaje na okoliš tj. floru i faunu. Ukoliko nema kvalitetnog plana za upravljanje otpadom, održivog

²¹ Varičak I., Petračić M., Brajdić A.; Implementacija načela održivog razvoja u poslovne strategije prehrambene industrije grada Karlovca, 2012.p.63.

razvoja poljoprivrede i prometa nema ni mogućnosti o održivom turizmu. Kao što je već spomenuto najbitniji faktor su ljudi, jer su oni odgovorni za očuvanje cijelog ekosustava. Zbog ovih faktora održivi turizam mora uložiti veće napore na očuvanje prirode kao jedne od sastavnica na kojima se turizam i razvio.

Ukoliko gledamo princip gospodarske održivosti koji se suočava sa problemima upravljanja ljudskih, društvenih i prirodnih resursa možemo shvatiti da je on neophodan za održivi turizam. Temelji se na razvoju koji upravlja gospodarskim resursima na način da se ne narušava potreba čitavog čovječanstva. Također jedini način gospodarske održivosti i osiguravanja kvalitetnijeg životnog stila jer dugoročno razvijanje od svih strana sudionika. Uz gospodarsku održivost usko je vezana i tehnološka. Ona govori o održivosti turizma kroz primjenu tehnologija koje imaju bolji utjecaj na okoliš, a samim time i na poboljšanje kvalitete turizma. Pod ovim se smatra sadašnje i nove tehnologije koje će moći bolje uklanjati otpada, pročišćavanje bilo to otpadnih, oborinskih ili fekalnih voda, minimiziranje potrošnje pitke vode, recikliranje i kvalitetnije prerađivanje materijala i druge. Ovime zaključujemo da se teži „zelenim“ tehnologijama koje se mogu ponovno upotrebljavati i imaju znatno manji utjecaj štetni na okoliš.

Načelo društvenih odnosa se gleda kao usklađenost kulturnih i društvenih vrijednosti u lokalnoj zajednici. Usredotočuje se na očuvanje društvenog kapitala putem zaštite jednakih prava i vrijednosti, kao i sudjelovanje građana u razvoju samog društva. Jedan važan faktor je da turisti ne remete lokalnu populaciju. To se može dogoditi kroz namicanje svoje kulture, običaja, jezika i slično.

Preduvjet za dobar održivi turizam su prirodne ljepote poput očuvanih planina i čistog mora, te ponuda koja se nameće turistu. Zahtijeva se održavanje ravnoteža između ostvarivanja dobitka i očuvanja prirode za generacije koje tek dolaze. Također provedbom ovih principa razvoj turizma kreće se u održivom smjeru, tj. uspješno se zadovoljavaju sadašnje potrebe svih ključnih sudionika u turizmu i van njega, te se formira kvalitetna i održiva sredina sa svim bitnim elementima koja će moći ispuniti i zahtjeve budućih naraštaja.²²

²² Štimac L., "Održivi turizam", Diplomski rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2018.

4.3. CILJEVI ODRŽIVOG TURIZMA

Održivi turizam čvrsto se pozicionira unutar Agende 2030. No, postizanje ovog cilja zahtijeva precizan plan provedbe, adekvatno financiranje te investicije u tehnologiju, infrastrukturu i ljudske resurse. Kako bi se to ostvarilo, svjetska turistička organizacija u koordinaciji s Programom Ujedinjenih naroda za okoliš osmislila je sljedeće ciljeve²³ :

- Ekonomska održivost: postići dugoročno preživljavanje i konkurentnost turističkih destinacija i tvrtki na tržištu.
- Dobrobit lokalnog stanovništva: maksimalno povećati pozitivan utjecaj turizma na život mještana, posebno kroz lokalnu potrošnju turista.
- Povećani raspon kvalitetnih radnih mjesta: odnosi se na otvaranje novih radnih mjesta koja proizlaze iz razvoja turizma, s naglaskom na privlačne uvjete rada i pristojne plaće, te bez diskriminacije po spolu ili rasi.
- Društvena jednakost: cilj je postići znatno širu raspodjelu ekonomskih i drugih dobiti koje proizlaze iz turizma, tako da i najsiromašniji imaju koristi od toga.
- Zadovoljstvo turista: cilj je pružiti posjetiteljima zadovoljavajuće, opuštajuće i sigurno iskustvo na godišnjem odmoru koje ne uključuje diskriminaciju na bilo kojoj razini.
- Lokalno upravljanje: dati ovlasti lokalnoj zajednici za upravljanje turizmom na svom području.
- Kulturno nasljeđe: čuvati i promicati kulturne i povijesne običaje, tradiciju i autentičnost same kulture
- Očuvanje krajolika: izbjegavati bilo koji način onečišćenja okoliša te poboljšati kvalitetu urbanih, ruralnih i drugih krajolika.
- Bioraznolikost: poticanje odgovornog i temeljitog očuvanja prirodnih staništa flore i faune te minimiziranje negativnog utjecaja na njih.
- Pametno gospodarenje resursima: smanjiti potrošnju neobnovljivih resursa u turističkim procesima i uslugama kao i povećanje korištenja obnovljivih resursa.
- Očuvanje okoliša : Minimalno zagađivanje zraka, vode i tla od strane turista.
- Bioraznolikost: zaštititi biljne i životinjske vrste i prirodna staništa istih.

²³ <https://www.unwto.org/tourism-in-2030-agenda> (12.10.2023.)

Slika 8. Ciljevi održivog turizma
Izradio: autor

4.4. SMJERNICE ODRŽIVOG TURIZMA

Stručnjaci diljem svijeta se bave problemima i pitanjima koje se vežu sa pojmom održivi turizam. Na osnovu dosadašnjih istraživanja, moguće je precizno opisati način primjene održivog razvoja u turizmu. U nastavku rada su izloženi devet ključnih smjernica koja čine osnovu održivog turizma, a to su²⁴:

- Važno je usmjeriti planiranje u turizmu prema odgovarajućoj upotrebi resursa.
- Koncept održivog razvoja ne odbacuje razvoj, već naglašava granice koje se odnose na turizam.
- Ovaj koncept mora obuhvatiti dugoročni razvoj turizma.

²⁴ Čavlek, N. et al., Turizam, Ekonomske osnove i organizacijski sustav, Zagreb, Školska knjiga, 2011

- Upravljanje održivim razvojem turizma trebalo bi uzeti u obzir ne samo pitanja zaštite okoliša, već i ekonomske, socijalne, kulturne i druge aspekte održivosti.
- Svi relevantni subjekti trebaju biti uključeni u proces donošenja odluka o održivom razvoju.
- Bitna je stvarna procjena mogućnosti za implementaciju održivog razvoja u praksi, kako sada tako i u budućem razvoju.
- Destinacije bi trebale iskoristiti tržišne prednosti koje proizlaze iz primjene održivog razvoja.
- S obzirom na moguće sukobe u korištenju resursa, važno je napraviti ustupke i postići kompromise.
- Prilikom procjene koristi i troškova održivog razvoja u turizmu, nužno je uzeti u obzir sve subjekte koji imaju utjecaj na održivi razvoj.

U postizanju ekonomske, društvene i ekološke dobrobiti u turizmu, bitno je da nadležne institucije razvijaju politike koje podržavaju održiv razvoj. Turisti trebaju biti osviješteni o svojoj odgovornosti prema okolišu i lokalnoj kulturi, potičući održive prakse tijekom putovanja. Lokalne zajednice imaju ključnu ulogu u očuvanju svojih prirodnih i kulturnih resursa, te trebaju aktivno sudjelovati u donošenju odluka koje se odnose na turizam. Ostali sudionici, poput turističkih operatora i privatnih sektora, također trebaju promicati održive inicijative, podržavajući projekte koji doprinose zajednicama i prirodnom okolišu. Kroz zajedničke napore svih ovih aktera, turizam može postati pokretač ekonomskog prosperiteta, društvene inkluzivnosti te očuvanja prirodne i kulturne baštine za buduće generacije.

Primjenom ovih principa, razvoj turizma kreće prema održivom smjeru, što znači da se uspješno zadovoljavaju trenutne potrebe svih važnih sudionika unutar i izvan turizma. Tako se oblikuje kvalitetno i održivo okruženje s ključnim elementima koje će moći zadovoljiti i buduće generacije.

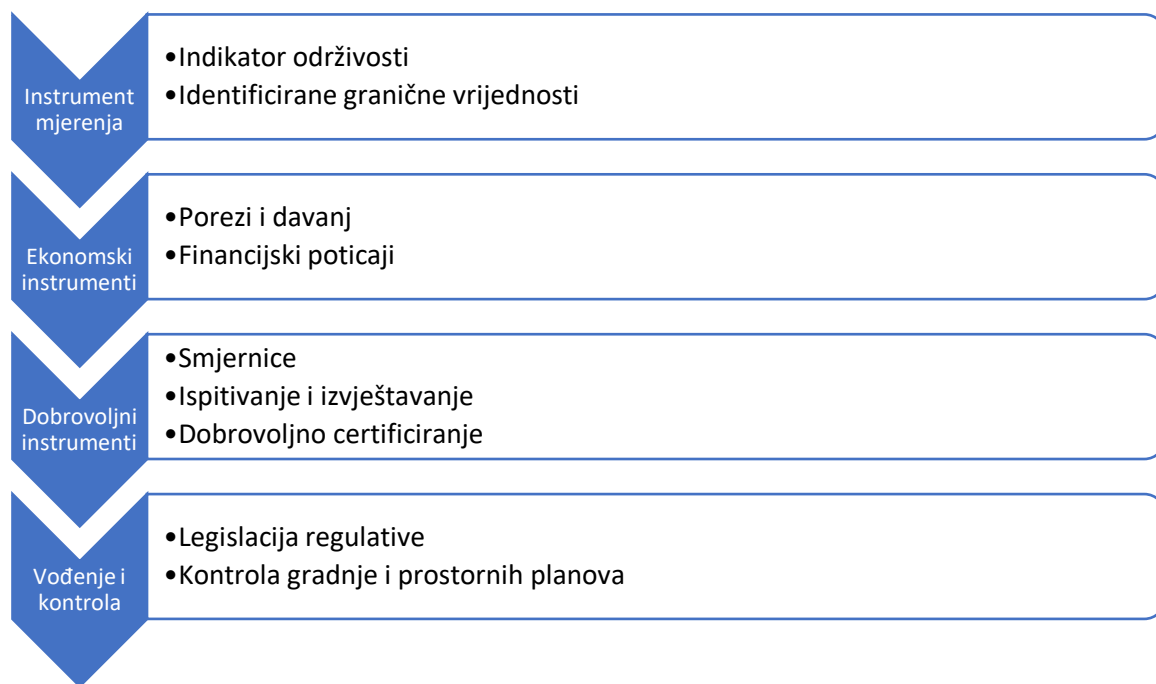
4.5. ELEMENTI ZA PROVEDBU ODRŽIVOG TURIZMA

Održivi turizam zahtijeva promjenu načina razmišljanja ljudi o njihovom odnosu prema gospodarstvu i prirodi. Važno je naglasiti kako održivi razvoj ističe važnost kvalitete pred kvantitetom. Najvažnije prepreke koje se nameću pri provedbi održivog turizma su²⁵:

- Fizička i prirodna ograničenja: Konstantne promjene u prostoru i prirodi čine procjenu izazovnom, zbog čega su važna fizička i prirodna ograničenja.
- Složenost odnosa u turističkom razvoju: Turistički razvoj uključuje raznolike čimbenike koji su međusobno povezani i složeni, što čini proces razvoja turizma izazovnim.
- Vremenski odgođene posljedice: Prirodni učinci povezani s prošlim procesima, kao što su nestanak biljnih i životinjskih vrsta te pojačano UV zračenje, mogu se javiti s vremenskim odmakom i predstavljaju izazov za održiv turizam.
- Asimilacijski period u razvojnim projektima: Prošlo vrijeme je nužno kako bi se ljudi prilagodili novim situacijama, posebno kod razvojnih projekata. Asimilacijski period je ključan za uspješnu implementaciju promjena i novih inicijativa u turizmu.

Izvodljiva je provedba održivog turizma unatoč svim ograničenjima uz korištenje odgovarajućih instrumenata. Ovi instrumenti pomažu u ostvarivanju postavljenih ciljeva na kojima počiva održivi razvoj turizma.

²⁵ Smolčić D., Milohnić I., Održivi razvoj i turizam, Sveučilište u Mostaru Fakultet prirodoslovnomatematičkih i odgojnih znanosti, 2018

Slika 9. Održivi turizam sa gledišta održivog razvoja

Izvor : izradio autor po <https://www.slideserve.com/jerzy/odr-ivi-turizam-sa-aspekta-odr-ivog-razvoja>

Održivi turizam postaje moguć kada se u njegovu realizaciju uključe eksperti iz različitih grana, primjenjujući interdisciplinarni pristup, uz precizno definiranu strategiju upravljanja, vođenja i kontrole. Provedba održivog modela turizma ostvariva je putem kontinuirane modifikacije i prilagodbe instrumenata potrebama okoline. Instrumenti se trebaju stalno unapređivati s ciljem poboljšanja kvalitete turističke ponude i njenog očuvanja za buduće generacije.

4.6. RAZLIKE IZMEĐU ODRŽIVOG I NEODRŽIVOG TURIZMA

U analizi neodrživog turizma jasno je vidljivo kako turistička industrija napreduje nepredvidljivo, često na štetu lokalnog stanovništva. Destinacije se ne brinu dovoljno o svojoj tradiciji, kulturnoj i prirodnoj baštini i dugoročnom održivom razvoju. Umjesto toga, stavlja se naglasak na profit i zaradu, pri čemu se podređuje masovnom turizmu. Neodrživi turizam karakterizira pretjerani i neplanski razvoj, što ima štetan utjecaj na lokalnu populaciju, okoliš i cjelokupnu turističku destinaciju.

S druge strane, održivi turizam predstavlja potpunu suprotnost ovim nepovoljnim činjenicama. Iako možda ne donosi trenutnu dobit na kratki rok, dugoročno gledano, održivi turizam se pokazuje isplativijim za cjelokupnu turističku destinaciju, okoliš i sudionike. U narednom djelu rada će biti istaknute razlike između održivog i neodrživog turizma, čime će se naglasiti važnost prelaska na održive prakse u turističkoj industriji.

Slika 10. Razlike između održivog i neodrživog turizma

Izradio autor po Štimac L., "Održivi turizam", Diplomski rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2018.

Za unapređenje turizma, ključno je jačanje svjesnosti ljudi, održivo poslovanje, poštovanje lokalnih samouprava, te nadzirani i planski razvoj. Ova načela predstavljaju jedinu nadu za očuvanje i ponovno uspostavljanje ravnoteže u turizmu, usklađujući ga s onim što nam priroda i čovjek, kao ključne komponente turističke ponude, mogu pružiti.

4.7. ODRŽIVI TURIZAM U 10 KORAKA

Kao što je već naglašeno u prethodnom dijelu rada, održivi turizam se odlikuje poslovanjem koje je ekološki prihvatljivo, društveno uravnoteženo i ekonomski održivo. Ovakvo upravljanje turizmom potiče svijest o važnosti očuvanja postojećih resursa kao i okoliša. Prvi put se održivi turizam u 10 koraka pojavljuje 2006. godine kad je Odjel za

turizam i baštinu Australije izdao priručnik. Priručnik je vrijedan alat za one koji žele razvijati turizam na održiv način, uzimajući u obzir potrebe zajednice, turista i okoliša. U njemu se pružaju smjernice o razvoju turističkih regija i proizvoda. Također definira pristup za podršku razvoju dugoročnih održivih rješenja za turističke destinacije koje imaju značajne prirodne i kulturne vrijednosti. Priručnikom, koji pomaže u upravljanju i razvijanju turističkih regija, destinacija i proizvoda, mogu se koristiti svi subjekti uključeni u turističku ponudu i potražnju kao što su lokalne zajednice, turističke organizacije, menadžeri za upravljanje baštinom, konzultanti, tijela odgovorna za regionalni razvoj i svi drugi zainteresirani za promicanje održivog pristupa turizmu²⁶. Slijedeći smjernice iz ovog priručnika, destinacije mogu razvijati strategije koje čuvaju i promiču te vrijednosti, osiguravajući održiv razvoj turizma u budućnosti. U nastavku rada ukratko će se objasniti svaki od njih.

Prvi korak „Što želimo postići“ govori o usmjeravanju korisnicima priručnika određivanje ciljeva. Prije samog određivanja cilja mora se analizirati elementi poput ekonomskog okruženja, prirodnog, društvenog i kulturnog okruženja.

„Tko je, tko bi mogao ili trebao biti uključen“ je druga faza, a u njemu se određuju zainteresirane strane koje sudjeluju u ovom postupku. Definira optimalne metode suradnje i kvalitetne odnose s dionicima u turizmu, uključujući turističke agencije, ekološke institucije, lokalne vlasti, lokalno stanovništvo i druge relevantne subjekte. Ključno je pronaći partnere koji podržavaju održivi turizam te graditi međusobno povjerenje i suradnju u cilju ostvarivanja dugoročno održive turističke industrije.

„Što nam je poznato“ je naziv trećeg koraka. U njemu se razrađuju postojeće informacije i dokumenti koji su važni za projekt. Neke od mogućih izvora informacija su: Ministarstvo turizma, Hrvatska turistička zajednica i/ili lokalna turistička zajednica, Ministarstvo kulture, Strategija razvoja/planovi lokalne samouprave i izvještaji poslovnih subjekata²⁷. Proučavaju se prikupljeni podaci o trenutačnim i budućim tržištima turizma te procjenjuje vrijednost povijesne i kulturne baštine.

²⁶ H. Carić, Održivi turizam u deset koraka, Zagreb, Institut za turizam i ODRAZ – održivi razvoj zajednice, 2006, str. 3

²⁷ Štimac L., "Održivi turizam", Diplomski rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2018.

Četvrti korak glasi „Što čini regiju, destinaciju ili proizvod posebnim“ i u njemu se određuje posebitosti destinacija, turističkih atrakcija i aktivnosti. Također i samo isticanje i predstavljanje istih turistima.

U petom koraku, „Koja su glavna problemska pitanja“ određuje se glavni cilj i ključna područja i teme koja trenutno i u budućnosti utječu, ili će utjecati, na regiju, destinaciju i turističke proizvode. Važno je istražiti iskustva posjetitelja, pitanja infrastrukture, tržište i marketing, mišljenja lokalne zajednice, pristup turističkim proizvodima, načine upravljanja i njihov utjecaj na prirodnu baštinu, zakonodavstvo i dozvole, strateške i resursne kontekste, kao i obuku i razvoj ljudskih resursa. Analiza ovih faktora omogućuje dublje razumijevanje okoline i ključnih elemenata turističkog razvoja. Također mogući su i konflikti, zbog toga se zahtijeva i brzo i dobro prepoznavanje ovakvih situacija te nastojanje da se one riješe ili prihvate kako bi se uspješno realizirano projekt.

„Analiza“ koja je šesti korak ovog priručnika, podrazumijeva se prikupljanje podataka prepoznavanje ključnih problema, nakon toga važno je i provesti detaljnu analizu i odrediti prioritetna područja za intervenciju. Ovaj proces uključuje izradu sažetka analize kako bi se jasno definirali zaključci. Među mogućim analitičkim metodama ističu se analiza tržišta, analiza trenutne situacije, SWOT analiza (analiza snaga, slabosti, prilika i prijetnji), analiza troškova i koristi, analiza zaštite kulturne baštine, te analiza prioriteta.

Sedmi korak „Načela i ciljevi aktivnosti“ pruža korisnicima podršku u izradi preciznih izjava o principima ili prioritetima koji će voditi buduće aktivnosti. Takve izjave trebaju biti jasne, mjerljive, ostvarive unutar određenog vremenskog okvira, te odražavati rezultate zajedničkog donošenja odluka ključnih dionika. Osim toga, važno je dobiti podršku za ta načela i ciljeve od svih relevantnih partnera i sudionika.

„Koje su ideje i opcije“ je osmi korak. U njemu se obuhvaća stvaranje vizija, te predstavljanje istih. Kako bi se odabrala opcija trebaju se predstaviti ideje ostalim sudionicima, a nakon toga se izabiru najbolje.

Deveti korak „Provedba“ je jedan od najvažnijih. U njemu se moraju odabrati najbolje ideje koje su se dogodile u prethodnom korak, te izraditi plan rada. Ovaj plan mora jasno definirati aktivnosti koje će se provesti, odabrane izvođače, rokove provedbe, potrebne financijske i materijalne resurse te načine praćenja i nadzora provedbe. Također, razvijaju se metode praćenja i ocjenjivanja, uz uzimanje u obzir drugih sudionika koji bi mogli utjecati na postignuće unaprijed definiranih ciljeva.

Posljednji korak su „smjernice“ u kojima se priprema izjava u obliku prezentacije smjernica kojima se ističu vrijednosti destinacije ili proizvoda. Ti rezultati često se objavljuju u medijima, pružajući javnosti brz i sažet uvid u bitne aspekte destinacije, proizvoda ili regije te naglašavajući važnost suradnje i zajedničkih ciljeva među dionicima.

4.8. INDIKATORI ODRŽIVOG TURIZMA

UNWTO-ova klasifikacija indikatora održivog razvoja turizma obuhvaća različite aspekte, uključujući²⁸:

- Proces planiranja,
- Praćenje razvoja,
- Iskorištavanje resursa,
- Društveni utjecaj,
- Turistička satisfakcija,
- Zadovoljstvo lokalnog stanovništva,
- Ekonomski doprinos,
- Upravljanje otpadnim vodama,
- Ekološki prioriteti,
- Utjecaj na prostor,
- Očuvanje okoliša.

Proces planiranja je pokazatelj pri čemu ocjena 1 označava nedostatak formalnog planiranja razvoja, dok ocjena 5 označava visoku razinu kvalitetnog i održivog planiranja. Održivo planiranje turizma zahtijeva usklađenost s ekonomskim i ekološkim planiranjem kako bi se postigao ravnoteža između tih aspekata.

Iskorištavanje resursa ocjenjuje razinu iskorištavanja resursa tijekom turističke sezone, a prevelika uporaba resursa nije kompatibilna s načelima održivog turizma.

²⁸<https://unstats.un.org/unsd/tradeserv/Workshops/Madrid/UNWTO%20presentation%20-%20item19.pdf> (19.10.2023.)

Društveni utjecaj je pokazatelj koji omogućuje mjerenje broja turista u odnosu na broj stanovnika u određenom turističkom razdoblju, uključujući i prosječan boravak turista. Kontrola razvoja je ključni faktor koji se koristi za procjenu provedbe analiza utjecaja na okoliš i šire društveno okruženje kod većih projekata. Vrijednost ovog pokazatelja može varirati od 1 (nedostatna kontrola razvoja) do 5 (potpuni uspjeh u postizanju održivog razvoja).

Turistička satisfakcija se mjeri putem anketa koje se provode na relevantnom uzorku turista u određenim vremenskim intervalima kako bi se pratila promjena njihovih stavova.

Zadovoljstvo lokalnog stanovništva također se prati putem anketa i pokazuje kako turizam utječe na lokalno stanovništvo, njihove stavove i potrebe. Doprinos turizma lokalnom gospodarstvu ocjenjuje povezanost lokalnog gospodarstva s turizmom i mjeri koliko lokalno gospodarstvo ovisi o turizmu, što ga čini osjetljivim na promjene u turističkim trendovima

Upravljanje otpadnim vodama ocjenjuje postotak obrade otpadnih voda prije ispuštanja, što se mjeri kao omjer tretiranih otpadnih voda u odnosu na ukupne otpadne vode. Ovaj pokazatelj posebno je važan u većim urbanim područjima i na mjestima s intenzivnim turističkim pritiskom na okoliš.

Ekološki prioriteti predstavljaju pokazatelj koji prati stanje biljnih i životinjskih vrsta te ekosustava kako bi se osiguralo njihovo očuvanje i zaštitili turistički resursi. Ovaj pokazatelj procjenjuje vrste koje su izložene rizicima, njihovo očuvanje i mogućnost da su izumrle.

Utjecaj na prostor je mjera turističkog opterećenja na destinaciju, utvrđuje se prateći ukupni godišnji turistički promet i promet u vrhuncu sezone.

Pokazatelj očuvanja okoliša klasificira destinacije prema Međunarodnom udruženju za očuvanje prirode i prirodnih resursa (IUCN).

5. ODRŽIVI TURIZAM RH

Republika Hrvatska je prepoznata kao turistička destinacija koja se temelji na bogatim prirodnim ljepotama, kulturnoj baštini i gostoljubivosti. Da bi se turizam, kao ključna gospodarska grana u Hrvatskoj, dalje razvijao i postizao optimalne rezultate u društvenom, prirodnom i gospodarskom smislu, važno je kontinuirano pratiti trendove i razvijati ga prema jasno definiranim održivim smjernicama. Na taj način, održivi turizam u Hrvatskoj može postati prepoznatljiv brend i ključni čimbenik izgradnje međunarodnog i globalnog ugleda, te jačanja konkurentne pozicije zemlje na svjetskom turističkom tržištu.

Iako praksa održivog turizma nije imala dugu tradiciju, ne samo u Hrvatskoj, već i globalno, ovaj pristup postaje sve važniji kao način stvaranja novih ili preoblikovanja postojećih turističkih proizvoda. S porastom svijesti o potrebi pažljivog odnosa prema okolišu u zemljama gdje ekonomska aktivnost značajno utječe na prirodne resurse, održivi turizam se ističe kao ključan oblik turizma za budućnost.

Ministarstvo turizma RH donosi program usmjeren na očuvanje kulturne i prirodne baštine te njezino uključivanje u turizam. Također, program primjenjuje standarde energetske učinkovitosti u ugostiteljskim objektima i zaštite okoliša, te promiče eko certificiranje turističkih proizvoda. Pomaže u razvoju turističke infrastrukture u zaštićenim područjima, poput nacionalnih parkova i parkova prirode. Također, provodi edukacije usmjerene prema održivom turizmu i promovira inovativne proizvode u tom sektoru.

5.1. RAZVOJ ODRŽIVOG TURIZMA RH

Hrvatska je rano prepoznala važnost održivog razvoja, evidentno kroz usvajanje „Rezolucije o zaštiti čovjekove sredine“ 1972. godine. Već od sredine 70-ih godina prošlog stoljeća provodi se procjena utjecaja na okoliš, formalizirana zakonom 1980. godine. Odlučujući trenutak dogodio se na Svjetskom skupu o okolišu i razvoju u Rio de Janeiru 1992. godine kada je Hrvatska prihvatila „Deklaraciju o zaštiti okoliša“, potvrđujući svoje opredjeljenje za održivi razvoj²⁹. Unatoč tim važnim koracima, sustavno povezivanje zaštite

²⁹ S. Živana, J. Sandra i P. Martina, Održivi turizam kao konkurentna prednost Republike Hrvatske, Split, Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, no. 1 Ljeto, 2013, str. 83-88., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/104887>, (19.10.2023.)

prostora i okoliša s razvojem i socijalnim pitanjima ostalo je na razini izjava i općih načela, bez konkretnih integracija u pravne i programske dokumente.

Održivi razvoj u Republici Hrvatskoj ostvaruje se putem suradnje i zajedničkog djelovanja Hrvatskog sabora, Vlade, županija, većih gradova, gradova i općina, te svih drugih relevantnih dionika, svaki unutar svojih nadležnosti i odgovornosti, prema Zakonu o zaštiti okoliša (NN 110/08). Ovo naglašava nužnost zajedničkog djelovanja svih aktera kako bi se postigla održivost kao ključni temelj budućeg razvoja. U skladu s tim, izrađen je i "Prijedlog Strategije održivog razvoja Republike Hrvatske do 2020. godine", koji predstavlja strateški dokument usmjeren na dugoročno usmjeravanje gospodarskog, društvenog i ekološkog razvoja prema održivosti. U skladu s navedenim dokumentom, razvojna načela predstavljaju odraz razumijevanja procesa razvoja i očekivanih promjena u širem okruženju, te potrebu stvaranja temelja za dugoročno održiv i konkurentan turistički razvoj Republike Hrvatske. Također, Strategija ističe važnost intenzivnog i kontinuiranog informiranja javnosti, s ciljem podizanja svijesti među građanima i poticanja njihovog sudjelovanja. Osim dokumenta o održivom razvoju do 2020. godine, Vlada Republike Hrvatske 16.12.2022., na temelju članka 11. stavka 2. Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (»Narodne novine«, br, 123/17.) donosi „Strategiju razvoja održivog turizma do 2030. godine“. Nadalje će se objasniti obje strategije i njihova primjena.

5.1.1. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine

Nedugo nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju, Vlada RH je usvojila Strategiju razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine. Ovaj dokument je predstavlja budućnost turizma u Hrvatskoj te služi kao smjernica za snažniji razvoj svih dijelova zemlje. Fokusira se na razvojna načela koja će stvoriti temelje za održiv i dugoročni razvoj hrvatskog turizma. Osim toga, Strategija postavlja viziju, ciljeve i zadatke, te operativne strategije za ključna područja kao što su razvoj turističke infrastrukture, smještajne ponude, ljudski potencijali, investicije, turističkih proizvoda, marketing i upravljanje turističkim razvojem. Sve ove aktivnosti usmjerene su na povećanje konkurentnosti hrvatskog turizma na globalnom tržištu.

Vizija kojom se vodio hrvatski turizam do 2020. godine temeljio se na sljedećim načelima³⁰:

- Partnerstvo - razvoj turizma zahtijeva suradnju na horizontalnoj razini između različitih sektora i ministarstava, kao i na vertikalnoj razini, što uključuje nacionalne, regionalne i lokalne razine vlasti. Osim toga, partnerstvo također obuhvaća suradnju između javnog sektora, privatnog sektora, civilnog sektora te institucija koje su odgovorne za zaštitu okoliša, kulture, promet, zdravstvo, sigurnost i slično. Ovakva suradnja omogućava usklađivanje različitih interesa i potreba te doprinosi integriranom razvoju održivog turizma.
- Institucionalno dereguliranje - predstavlja proces pojednostavljivanja i ukidanja suvišnih zakonskih i administrativnih prepreka kako bi se stvorio povoljan i transparentan okvir za poslovanje, posebno za poduzetnike. Ovo pojednostavljenje pravno-legislativnog okvira ima za cilj poticanje gospodarskog rasta i olakšavanje ulaganja u turistički sektor, čime se stvara povoljno okruženje za poduzetnike.
- Ekološki odgovoran razvoj - u turizmu podrazumijeva primjenu suvremenih tehnoloških rješenja koja doprinose smanjenju negativnog utjecaja na okoliš. To uključuje korištenje energetski učinkovitih sustava za grijanje i hlađenje, smanjenje toplinskih gubitaka te korištenje obnovljivih izvora energije. Također, održivost se postiže racionalnim korištenjem raspoloživog prostora, uz poštivanje nosivog kapaciteta destinacije i mikrolokacije projekta. Važno je promovirati rješenja koja pridonose niskom emisijskom razvoju Hrvatske i aktivno sudjelovati u provedbi mjera zaštite morskog okoliša kako bi se sačuvao morski ekosustav.
- Više od mora i sunca - postoje mnoge druge atrakcije i iskustva koja privlače putnike. To uključuje promociju kulturnog turizma, pustolovnog i sportskog turizma, golf turizma, zdravstvenog turizma, biciklističkog turizma, , ekoturizma, te ruralnog turizma.
- Turizam na cijelom prostoru - razvoj kontinentalnog turizma zahtijeva znatne kapitalne investicije u resurse i atrakcije tog područja. Osim toga, sredstva iz EU fondova igraju ključnu ulogu u poticanju ovog razvoja. Prioritet bi trebao biti na razvoju proizvoda i područja koja već imaju potencijal zbog svojih prirodnih atrakcija i/ili tradicije u turizmu. Fokusiranje na ova područja omogućit će brži uspjeh u razvoju kontinentalnog turizma.

³⁰ <https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/130426-Strategija-turizam-2020.pdf> (22.10.2023.)

- Autentičnost i kreativnost - uspješno izdvajanje Hrvatske od konkurentskih destinacija zahtijeva naglasak na očuvanju prirodne, sociokulturne, klimatske i/ili proizvodne autentičnosti. Kreativnost u razvoju proizvoda, pozicioniranju destinacije i komunikaciji s tržištem igra ključnu ulogu u ovom procesu.
- Hotelijerstvo - razvoj kvalitetne hotelske ponude igra ključnu ulogu u poticanju investicijskog ciklusa. Ovaj razvoj obuhvaća ne samo izgradnju hotelskih objekata koji su prikladni za međunarodno brendiranje, već uključuje izgradnju tematskih i boutique hotela u vlasništvu domaćih malih i srednjih poduzetnika, kao i razvoj integriranih resort projekata. Ovakvi raznoliki i visokokvalitetni hoteli privlače različite profile turista i doprinose održivom turističkom razvoju.
- Inovativni tržišni nastup - nakon pristupanja Hrvatske Europskoj uniji, ključno je uspostaviti novi imidž zemlje koji prevazilazi stereotip "ljetno, sunce i more". Ova promjena, poznata kao rebranding Hrvatske trebao bi se temeljiti na interpretiranju njenog središnjeg identiteta kao "zemlje ljepote i ispunjenosti". Središnje značajke ovog identiteta uključuju autentičnost, raznolikost, očuvanost okoliša, sadržajnost, bogatstvo vode, te kvalitetnu hranu i vino. Osim toga, naglasak treba staviti i na gostoljubivost i ljepotu zemlje, čime se stvara privlačan i jedinstven imidž za privlačenje različitih profila turista.
- Proizvodnja za turizam - Hrvatski proizvođači trebaju uspostaviti jače veze i suradnju s turističkim sektorom kako bi omogućili internacionalno predstavljanje kvalitetnih domaćih proizvoda. Ovo će postupno unaprijediti njihovu konkurentsku poziciju.
- Kulturna kvaliteta - kako bi se uspješno i dugoročno održivo pozicionirao hrvatski turizam na međunarodnom tržištu, bitno je znatno poboljšati postojeću razinu kvalitete i usluga. To uključuje prilagodbu obrazovnog sustava kako bi odgovarao potrebama turizma te uvođenje obveznih programa cjeloživotnog učenja za različite kategorije zaposlenih u turizmu. Nadalje, treba uspostaviti kvalitativne standarde za sve vrste turističkih objekata, uvesti obavezno licenciranje za određene usluge, implementirati certifikacijske sheme i znakove kvalitete, te objaviti popise najboljih ponuđača i slične inicijative.

U viziji hrvatskog turizma, kako je navedeno u dokumentu "Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine," Hrvatska se vidi kao globalno prepoznatljiva turistička destinacija do 2020. godine. Ova destinacija je konkurentna i privlačna za investicije, što rezultira stvaranjem radnih mjesta i održivim upravljanjem razvojem na

cijelom svom teritoriju. Hrvatska također njeguje kulturu kvalitete i svojim gostima tijekom cijele godine nudi gostoljubivost, sigurnost i jedinstvenu raznovrsnost autentičnih sadržaja i doživljaja. Ova vizija predstavlja ambiciozan plan za razvoj turizma u Hrvatskoj u cilju postizanja održivog i uspješnog turističkog sektora.

5.1.2. Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine

Vlada usvaja ovaj dokument 16.12.2022. godine, te se u njoj govori o srednjoročnoj viziji razvoja održivog turizma Republike Hrvatske do 2027. godine, koja je usklađena s vizijom iz Strategije razvoja održivog turizma do 2030. godine. Vizija glasi³¹: “Poštujući prirodno i kulturno naslijeđe i jedinstveni identitet svih regija, razvijamo održiv cjelogodišnji turizam poželjan za investicije, rad i život, koji doprinosi skladnom gospodarskom razvoju Hrvatske“.

Strategija ima 4 strateška cilja, a to su: cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam, turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu, konkurentan i inovativan turizam te otporan turizam. Također, ova 4 cilja imaju dodatne posebne ciljeve te mjere kojima će se ostvariti pojedini cilj. Svaki posebni cilj ima dvije mjere kojima će se to pokušati ostvariti. U nastavku će se prikazati svaki posebni cilj, te mjere koje su razvijene kako bi se postigli ciljevi strategije.

5.1.2.1. Posebni cilj 1. - Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog Turističkog prometa

Prva mjera ovog cilja je poticati razvoj turističkih proizvoda više dodane vrijednosti kroz ulaganja u javnu turističku infrastrukturu s naglaskom na razvoj posebnih oblika turizma. Poboljšanjem turističke infrastrukture, strateškim razvojem proizvoda s dodanom vrijednošću i promocijom specifičnih oblika turizma, poticat će se uravnoteženi i održivi turistički razvoj. Prioritet u razvoju nove ili poboljšanju postojeće javne infrastrukture bit će

31

https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2023_dokumenti/Nacionalni%20plan%20razvoja%20odr%C5%BEivog%20turizma%20do%202027.%20godine%20i%20Aktijski%20plan%20do%202025.%20godine.pdf
(22.10.2023.)

usmjeren na podršku izgradnji i rekonstrukciji infrastrukture za razvoj zdravstvenog i aktivnog turizma, potrebnih objekata za posjetitelje te infrastrukture koja pridonosi valorizaciji gastronomske, enološke i drugih ponuda u određenim destinacijama. Ovo će doprinijeti raznovrsnosti turističke ponude i poticanju održivih oblika turizma, a istovremeno osigurati ravnotežu u razvoju turističkog sektora.

Druga mjera govori o podršci ulaganja poduzetnika za razvoj održivog turizma. Ova mjera rezultirat će povećanjem konkurentnosti turističkih proizvoda s višom dodanom vrijednošću, što će pridonijeti razvoju održivog turizma. Poticat će se ulaganja u zelenu i digitalnu tranziciju te povećati otpornost poduzetnika u cijelom lancu vrijednosti turizma. Osim toga, promicat će se razvoj turističkih proizvoda koji su prihvatljivi za okoliš i učinkovito koriste resurse, s posebnim naglaskom na turistički manje razvijenim područjima. Cilj je bolje pozicioniranje na turističkom tržištu putem inovacija i digitalnih tehnologija. Ova mjera obuhvatit će poduzetnike u turizmu, uključujući male, srednje i velike poduzetnike.

5.1.2.2. Posebni cilj 2. - Repozicioniranje hrvatske kao cjelogodišnje autentične Destinacije održivog turizma

Stvoriti preduvjete za repozicioniranje hrvatskog turizma na stranim tržištima je prva mjera ovog cilja. Ova mjera obuhvatit će izradu Strateškog, marketinškog i operativnog plana hrvatskog turizma, koji će služiti kao osnovni alat za pozicioniranje Hrvatske na inozemnim tržištima. Ovaj plan će definirati nove ciljeve i komunikacijsku strategiju. U sklopu ove mjere provest će se i aktivnosti predviđene Strateškim marketinškim i operativnim planom. Nadalje, temeljem ovog krovnog dokumenta, izradit će se regionalni i lokalni planovi koji će naglasak staviti na aktivnosti usmjerene prema smanjenju sezonalnosti i ravnomjernom teritorijalnom razvoju turizma. Također, strateški, marketinški i operativni plan (SMOPHT) bit će osnova za novi komunikacijski koncept i vizualni identitet, čime će se Hrvatska učiniti prepoznatljivom po svojoj raznolikoj i kvalitetnoj turističkoj ponudi i proizvodima. Ovim planom teži se stvaranju imidža Hrvatske kao destinacije visoke vrijednosti, što će predstavljati značajan pomak od percepcije Hrvatske kao isključivo ljetne destinacije.

Mjera broj dva je promocija hrvatske turističke ponude na emitivnim tržištima i na domaćem tržištu. S ciljem postizanja ciljeva cjelogodišnjeg i regionalno uravnoteženog turizma, provodit će se aktivnosti s ciljem pozicioniranja Hrvatske na turističkim tržištima kao visokokvalitetne destinacije pogodne za posjećivanje tijekom cijele godine te kao autentične i održive destinacije. Osim toga, bit će izrađena komunikacijska strategija, te će se provoditi aktivnosti oglašavanja, odnosa s medijima, online i offline kampanje te razne inovativne i kreativne inicijative kako bi se Hrvatska promovirala na najbolji mogući način.

5.1.2.3. Posebni cilj 3. – Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor

Poticati smanjenje pritisaka iz turizma na sastavnice okoliša i prirodu je prva mjera ovog cilja. Svrha ove mjere je poticati smanjenje negativnog utjecaja turizma na okoliš i prirodne resurse. To će se postići podržavanjem okolišno prihvatljivih rješenja koja se mogu integrirati u poslovanje turističkih dionika. Koncept kružnog gospodarstva bit će implementiran kroz projekte usklađene s EU standardima za upravljanje otpadom kako bi se smanjila količina otpada u turističkim i ugostiteljskim objektima. Dodatno, provodit će se edukacijske aktivnosti s ciljem podizanja svijesti o potrebi održivog turizma i razvoja kompetencija turističkih dionika. Održavat će se tematske radionice, konferencije o održivosti u turizmu i održavat će se portal za promociju održivog turizma koji će služiti kao platforma za razmjenu znanja i informacija između Ministarstva turizma i dionika u turizmu.

Druga smjernica je unaprijediti sustavno i održivo planiranje razvoja turizma utemeljeno na prihvatnomu kapacitetu destinacije. Svrha je stvaranje preduvjeta za ujednačeno, sustavno i održivo upravljanje razvojem turizma u destinaciji. Mjera će osigurati metodološku osnovu potrebnu za izradu studija o kapacitetima za prihvat turista, uključujući i metodologiju za izradu studija o kapacitetima za nautički turizam. Osim toga poticati će se izrada studija o prihvatnim kapacitetima na razini destinacije, koje će poslužiti kao temelj za planiranje razvoja destinacije.

5.1.2.4. Posebni cilj 4. – Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime

Poticati smanjivanje emisija stakleničkih plinova iz turizma govori o mjerama za postupno smanjivanje emisija stakleničkih plinova iz turizma. To će se postići dekarbonizacijom javne turističke infrastrukture, poticanjem korištenja izvora energije s niskim udjelom ugljika, kao što su obnovljivi izvori energije (poput vjetra, sunčeve energije i biomase), te provođenjem mjera energetske učinkovitosti. Smanjenje emisija ugljika iz turističkih aktivnosti također će se poticati korištenjem vozila ili plovila s "nulom emisije CO₂", kao što su električna vozila. Također će se poticati povećanje apsorpcije stakleničkih plinova sadnjom dodatnih stabala u šumskim, urbanim i periurbanim područjima.

Sljedeća mjera jačanje otpornost turizma na posljedice klimatskih promjena. Kako bi se osvijestila nužnost prilagodbe turističkog sektora klimatskim promjenama i kako bi se implementirale relevantne mjere i aktivnosti, unaprijedit će se postojeći i uspostaviti novi mehanizmi. Cilj ovih mehanizama je osigurati provedbu mjera iz "Strategije prilagodbe klimatskim promjenama Republike Hrvatske za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu." Poseban naglasak stavit će se na edukaciju i jačanje svijesti ciljanih skupina dionika, kao što su srednje i strukovne škole, udruge u turizmu, i sl., o rizicima, učincima i načinima prilagodbe turizma na klimatske promjene.

5.1.2.5. Posebni cilj 5. – Jačanje ljudskih potencijala u turizmu

Prva smjernica je poticati i promovirati zanimanja u sektoru turizma i ugostiteljstva. Mjera ima za cilj promovirati zanimanja u turizmu s namjerom jačanja kompetencija i poboljšanja kvalitete ljudskih potencijala. Osim toga, želi potaknuti mlade da se zainteresiraju za rad u turizmu, stvarajući suradnju između obrazovnih institucija i poslodavaca u turizmu i ugostiteljstvu. Programi stipendiranja namijenjeni su motiviranju mladih i poticanju njihovog interesa za zanimanja u sektoru turizma i ugostiteljstva, kao i angažiranju poslodavaca u turizmu kako bi osigurali kvalitetno povezivanje obrazovnih ustanova i tvrtki. Pokazatelj rezultata je broj dodijeljenih stipendija u narednim godinama kao i broj učenika koji su koji će tek sudjelovati u aktivnostima promocije zanimanja u turizmu.

Usklađivati kompetencije ljudskih potencijala sa zahtjevima radnih mjesta i tržišta rada u turizmu je druga mjera ovog cilja. Cilj je jačati kapacitete zaposlenika kod poslodavaca u turizmu te privući i aktivirati nezaposlene osobe za poslove u turizmu. Kroz ovu mjeru, izradit će se analiza potreba poslodavaca temeljena na istraživanju njihovih trenutanih potreba, kao i na potrebama relevantnih međunarodnih aktera u turizmu (Austrija, Španjolska, Francuska), uz analizu novih trendova na tržištu rada u pogledu znanja i vještina potrebnih za razvoj turizma u sljedećem desetljeću.

Ovom mjerom poticat će se razvoj srednjoškolskih programa i programa za obrazovanje odraslih koji će omogućiti stjecanje specifičnih kompetencija za rad u turizmu. Poseban naglasak stavit će se na kompetencije vezane uz zelenu i digitalnu tranziciju, potrebe turista, nove trendove te upravljanje u turizmu. Također, razradit će se novi obrazovni programi u suradnji s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje (HZZ), putem sustava vaučera namijenjenih za obuku nezaposlenih i zaposlenih osoba.. U suradnji sa Ministarstvom znanosti i obrazovanja i Agencijom za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, modernizirat će se ponuda srednjoškolskih obrazovnih programa kako bi se osiguralo da su usklađeni s potrebama turističkog sektora.

5.1.2.6. Posebni cilj 6. - Unaprjeđenje strukture i kvalitete smještajnih kapaciteta

Prva smjernica govori o unaprjeđenju okvira za pružanje usluga u turizmu koji ima svrhu modernizacije sustava kategorizacije koji će se provesti putem izmjena i unaprjeđenja propisa o razvrstavanju i kategorizaciji objekata, tako da će se standardi za kategorizaciju smještajnih objekata uskladiti s aktualnim trendovima na turističkom tržištu i očekivanim standardima usluga. Temelj za novu kategorizaciju bit će održivost, što znači da će se ocjenjivati i promicati održive prakse u turističkom sektoru. Osim toga, kroz ovu mjeru, stvorit će se okviri za ujednačene uvjete pružanja usluga u turizmu, osiguravajući konzistentne uvjete za poduzetnike i pružatelje usluga u domaćinstvima.

U sljedećoj mjeri se razrađuje poticanje ulaganja u smještaj visoke kvalitete. Cilj je poboljšati kvalitetu smještaja, te se fokusira na podržavanje zelene i digitalne tranzicije malih i srednjih poduzetnika u turizmu. Osim toga, promiče transformaciju privatnih iznajmljivača u poduzetnike. Također, provodit će se aktivnosti usmjerene na aktivaciju neiskorištene državne imovine, koja može poslužiti u svrhu razvoja turističke infrastrukture.

Kroz ovu mjeru, bit će uspostavljen i novi okvir za poticanje investicijskih projekata u turizmu, kako bi se potaknulo ulaganje i razvoj održivih turističkih projekata.

5.1.2.7. Posebni cilj 7. – Osiguranje poticajnog poslovnog okruženja

Za prvu mjeru je određeno smanjiti administrativno opterećenje dionika u turizmu. Cilj je dodatno smanjiti administrativno opterećenje dionika u turizmu. Provest će se projekti razvoja naprednih e-usluga koje će omogućiti jednostavniju komunikaciju između dionika u turizmu i javne uprave. Ovo će rezultirati smanjenjem vremena potrebnog za administraciju, čime će se smanjiti troškovi poslovanja i povećati konkurentnost u turističkom sektoru.

Duga smjernica je stvoriti učinkoviti okvir s ciljem unaprijeđena poslovnoga okruženja koji ima zadatak stvoriti učinkoviti okvir za poticanje investicija u turizmu. Kako bi se postigao ovaj cilj, planira se izraditi sektorski program poticaja koji će služiti kao osnova za poticanje investicijskih projekata u turizmu visoke dodane vrijednosti. Osim toga, provodit će se aktivnosti i uska suradnja s nadležnim tijelima s ciljem unapređenja zakonodavnog okvira te smanjenja fiskalnih, parafiskalnih i administrativnih nameta. Time bi se olakšao proces investiranja u turizmu i potaknula veća ulaganja u sektor visoke dodane vrijednosti.

5.1.2.8. Posebni cilj 8. – Razvoj inovacija i digitalne transformacije turizma

Poticanje inovacije je najvažnija mjera ovog cilja. Svrha ove mjere je potaknuti razvoj novih i inovativnih rješenja koja će osigurati smanjenje negativnih utjecaja turizma, smanjiti sezonalnost i potaknuti konkurentnost poduzetnika u turizmu. Ova mjera će poticati ulaganja u inovacije i digitalne tehnologije s ciljem povećanja otpornosti i produktivnosti poduzeća, bez obzira na njihovu veličinu (mala, srednja i velika poduzeća), te će ih bolje pozicionirati na turističkom tržištu. Ta ulaganja bit će usmjerena prema aktivnostima istraživanja i inovacija koje povezuju dionike u lancu vrijednosti turizma, zelenu tranziciju, razvoj održivog i cjelogodišnjeg poslovanja, ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama te razvoj raznovrsne ponude i sadržaja visoke dodane vrijednosti. Mjera će također poticati inovacije u ulaganja u prijelaz na kružno gospodarstvo, unaprjeđenju procesa koji su

prihvatljivi za okoliš i učinkovitost resursa, sprječavanje i suzbijanje onečišćenja okoliša te zaštitu i obnovu biološke raznolikosti i ekosustava. Ovo će pomoći u stvaranju održivijeg i konkurentnijeg turističkog sektora.

Drugi alat je razviti IT sustave i napredne e-usluge i alate za upravljanje destinacijom i turističkim tokovima, njihov zadatak je stvoriti okruženje koje će olakšati upravljanje destinacijom i osigurati mogućnost donošenja odluka temeljenih na podacima. Kroz mjeru će se razvijati IT sustavi, uključujući aplikativno rješenje za upravljanje destinacijama, kao i aplikativno rješenje za upravljanje turističkim tokovima. Ova rješenja će podržavati turističke zajednice u održivom upravljanju destinacijom. Koristit će ih i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, a intencija je i uspostava sustava i e-usluga koji će potaknuti digitalnu transformaciju prema razvoju pametnih destinacija. Ovakvi IT sustavi omogućit će bolje praćenje turističkih tokova, bolje upravljanje resursima i poticanje održivog razvoja turizma na destinacijama.

5.1.2.9. Posebni cilj 9. - Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma

Ova smjernica stvoriti preduvjete za upravljanje razvojem turizma u smjeru održivosti govori o kreiranju sveobuhvatnog Zakona o turizmu, stvorit će se učinkovit okvir za upravljanje održivim razvojem turizma. Ovaj zakon će uključivati instrumente za poboljšanje učinkovitosti sustava turističkih zajednica, te će promicati daljnju integraciju principa destinacijskog menadžmenta, uz dodatne odgovornosti i zadatke. Proces izrade ovog zakona također će obuhvatiti dubinsku analizu postojećih propisa, a potrebne promjene će osigurati usklađenost zakona koji reguliraju turističku djelatnost i pružanje usluga, kako bi se poboljšala konkurentnost i održivost u turizmu.

Nadalje je važno uspostaviti sustav satelitskih računa održivog turizma. Sustav satelitskih računa održivoga turizma bit će uspostavljen kako bi omogućio razvoj kvalitetnih javnih politika na svim razinama uprave i podržao učinkovito strateško planiranje. Ovaj sustav će se primjenjivati na nacionalnoj i regionalnoj razini, te na razini odabranih deset destinacija, pridržavajući se međunarodnih smjernica ekonomsko-okolišnih računa (SEEA). Uz to, bit će definirana lista pokazatelja održivosti turizma, zajedno s metodološkim okvirom za prikupljanje i obradu podataka, te procjenu uspješnosti politike održivog razvoja turizma

u Republici Hrvatskoj. Ova mjera obuhvaća izradu metodologije za stvaranje satelitskog računa održivoga turizma, provođenje istraživanja te izradu nacionalnog, regionalnih i destinacijskih računa.

Treća mjera je stvoriti preduvjete za učinkovito prikupljanje podataka, a ona govori o učinkovitoj provedbi javnih politika i upravljanje razvojem turizma prema održivosti, ova mjera će osigurati pouzdano praćenje relevantnih podataka za turizam. To uključuje razvoj IT alata za prikupljanje podataka te stvaranje sustava za analizu i upotrebu tih podataka u svrhu planiranja i upravljanja održivim turizmom.

5.1.2.10. Posebni cilj 10. - Odgovoriti na trendove u razvoju turističkih destinacija

Razvijati pametne destinacije koje se temelje na inovativnosti, pristupačnosti i održivosti je prva smjernica ovog cilja. Cilj ove mjere je upravljati razvojem destinacije uz korištenje tehnologije, inovacije, pristupačnosti i održivosti te primjenom digitalnih alata. Da bi se postigao ovaj cilj, važno je educirati i informirati dionike u turizmu o upravljanju pametnim destinacijama i novim trendovima u turizmu. Mjera također potiče pristupačnost infrastrukture i informacija, održivost kroz prilagodbu klimatskim promjenama, očuvanje okoliša i upravljanje turističkim tokovima korištenjem različitih alata, uključujući digitalizaciju i prikupljanje informacija za bolje upravljanje destinacijama.

Kao zadnja mjera ovih ciljeva postavlja se očuvanje percepcije Hrvatske kao sigurne destinacije. Mjera podupire ključni element komparativne prednosti destinacije na međunarodnom turističkom tržištu - sigurnost. To uključuje nastavak projekta MUP-a pod nazivom "Sigurna turistička destinacija", projekte prevencije nesreća, te suradnju s Hrvatskom gorskom službom spašavanja (HGSS). Osim toga, mjera će osigurati dodatne timove za medicinsku pomoć i pravodobno informiranje javnosti te učinkovito upravljanje kriznim situacijama kako bi se ojačala koordinacija i spremnost na odgovor na različite sigurnosne izazove u turizmu.

Tablica 1. Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine

Strateški cilj	Posebni ciljevi	Mjere
Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam	1. Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa	1.1. Poticati razvoj turističkih proizvoda više dodane vrijednosti kroz ulaganja u javnu turističku infrastrukturu s naglaskom na razvoj posebnih oblika turizma 1.2. Podrška ulaganjima poduzetnika za razvoj održivog turizma
	2. Repozicioniranje Hrvatske kao cjelogodišnje autentične destinacije održivog turizma	2.1. Stvoriti preduvjete za repozicioniranje hrvatskog turizma na stranim tržištima 2.2. Promocija hrvatske turističke ponude na emitivnim tržištima i na domaćem tržištu
Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu	3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor	3.1. Poticati smanjenje pritisaka iz turizma na sastavnice okoliša i prirodu 3.2. Unaprijediti sustavno i održivo planiranje razvojem turizma utemeljeno na prihvatnom kapacitetu destinacije
	4. Smanjenje negativnog međuodnosa turizma i klime	4.1. Poticati smanjivanje emisija stakleničkih plinova iz turizma 4.2. Jačati otpornost turizma na posljedice klimatskih promjena
Konkurentan i inovativan turizam	5. Jačanje ljudskih potencijala u turizmu	5.1. Poticati i promovirati zanimanja u sektoru turizma i ugostiteljstva 5.2. Usklađivati kompetencije ljudskih potencijala sa zahtjevima radnih mjesta i tržišta rada u turizmu
	6. Unaprjeđenje strukture i kvalitete smještajnih kapaciteta	6.1. Unaprijediti okvir za pružanje usluga u turizmu 6.2. Poticati ulaganja u smještaj visoke kvalitete
	7. Osiguranje poticajnog poslovnog okruženja	7.1. Smanjiti administrativno opterećenje dionika u turizmu 7.2. Stvoriti učinkoviti okvir s ciljem unaprjeđenja poslovnog okruženja
	8. Razvoj inovacija i digitalne transformacije turizma	8.1. Poticati inovacije 8.2. Razviti IT sustave i napredne e-usluge i alate za upravljanje destinacijom i turističkim tokovima
Otporan turizam	9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma	9.1. Stvoriti preduvjete za upravljanje razvojem turizmu u smjeru održivosti 9.2. Uspostaviti sustav satelitskih računa održivog turizma 9.3. Stvoriti preduvjete za učinkovito prikupljanje podataka
	10. Odgovoriti na trendove u razvoju turističkih destinacija	10.1. Razvijati pametne destinacije koje se temelje na inovativnosti, pristupačnosti i održivosti 10.2. Očuvati percepciju Hrvatske kao sigurne destinacije

Izradio: autor prema

<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2023/Kolovoz/245%20sjednica%20VRH//245%20-%204%20Plan.docx>

5.2. GOSPODARENJE ODRŽIVIM TURIZMOM

Menadžment održivog razvoja turizma igra ključnu ulogu u usmjeravanju destinacija s masovnim turizmom prema održivijem pristupu. U Hrvatskoj, turizam se često percipira kao sektor u neravnopravnom položaju u odnosu na druge korisnike prirodnih resursa kao što su rudarstvo, vodoprivreda, elektroprivreda, šumarstvo itd. Održavanje i zaštita prirodnih i društvenih turističkih atrakcija postaje ključno s obzirom na pritisak koji ostali sektori stavljaju na te resurse, često ih uništavajući ili neracionalno koristeći. Stoga, menadžment održivog razvoja turizma treba raditi na očuvanju tih resursa i usmjeravanju turizma prema održivijim praksama kako bi se osiguralo dugoročno prosperitetno turističko okruženje.

Menadžment održivog razvoja turizma nužno treba kombinirati zaštitu okoliša s ekonomskim, kulturnim, socijalnim i drugim aspektima održivosti. Osim ekološke održivosti, ekonomski prosperitet i socijalna dobrobit zajednica trebaju biti prioriteti. Pojavljuje se koncept menadžmenta okoliša koji koristi različita menadžerska znanja, tehnike i metode kako bi upravljao poslovnim subjektima s ciljem očuvanja okoliša. Izazov "održivog turizma" leži u tome da zadovolji sve potrebe turista, ali istodobno očuva dugoročnu kvalitetu okoliša, tako da buduće generacije u toj zajednici mogu nastaviti razvijati turizam na temelju izvornih karakteristika i svojstava prirodnih i ljudskih resursa.³² Održiv turizam cilja na ravnotežu između ekonomske koristi, socijalnog blagostanja i očuvanja okoliša kako bi se osigurao dugoročni uspjeh destinacija.

Sociokulturna održivost turizma proizlazi iz različitih društvenih funkcija turizma, koje su se razvijale tijekom povijesti. Turizam se počeo razvijati na temelju društvenih vrijednosti koje obuhvaćaju obrazovno-kulturnu, zdravstvenu, socijalnu, rekreativno-zabavnu, političku i funkciju turizma. Turizam ima snažan utjecaj na suvremenog čovjeka, a posebno su važne njegove društvene i humanističke funkcije jer pridonose obogaćivanju ljudi novim iskustvima, spoznajama i doživljajima. Socijalna funkcija turizma također je bitna jer pomaže u smanjenju socijalnih razlika među različitim društvenim skupinama, narodima ili rasama. Kulturna funkcija turizma odražava utjecaj turističkih destinacija na kulturnom planu, bilo prema inozemnim ili domaćim posjetiteljima. Ove društvene funkcije turizma doprinose širem razumijevanju i prihvaćanju različitih kultura te potiču na razmjenu

³² Čavlek, N. et al., Turizam, Ekonomske osnove i organizacijski sustav, Zagreb, Školska knjiga, 2011

znanja i iskustava među ljudima diljem svijeta, što je važan aspekt sociokulturne održivosti turizma.

Zeleni koncepti u izgradnji i poslovanju postaju ključni elementi novih trendova u turizmu s ciljem povećanja konkurentnosti Hrvatske na europskom i svjetskom tržištu. Ova inicijativa također odražava strateške ciljeve iz Strategije razvoja hrvatskog turizma do 2030. godine, koju su podržali Hrvatski sabor i Vlada RH. Cilj ove strategije je pozicionirati Hrvatsku kao jednu od 20 najkonkurentnijih država na svjetskoj razini u turizmu.

Zeleno hotelijerstvo je ključna komponenta ovih inicijativa i odražava sve veću ekološku svijest i strože zakonodavne okvire u mnogim zemljama. Postizanje ovih ciljeva zahtijeva primjenu ekološki prihvatljivih praksi u izgradnji i poslovanju turističkih objekata, čime se osigurava održivost i zaštita okoliša, što je od suštinskog značaja za konkurentnost Hrvatske na svjetskom tržištu turizma.

Zelena gradnja je neophodna za postizanje konkurentnosti na globalnom tržištu, gdje su održivost i ekološka osviještenost sve važniji faktori. Očekivati promjene u budućnosti kako bismo postali konkurentni može biti kontraproduktivno, stoga je važno djelovati odmah kako bismo iskoristili prednosti zelenih projekata i privukli investicije. U Hrvatskoj se primjećuju pozitivni pomaci i povećani interes za održivu gradnju, a čak i vlasti i institucije kao što su Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva te Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost prepoznaju potencijal održive gradnje. Naglasak je na energetske učinkovitosti, koja predstavlja važan aspekt održive gradnje, ali nije dovoljna za rješavanje svih ekoloških izazova. Hrvatska se suočava s problemima degradacije ekološki osjetljivih područja i potrebom za odgovornijim pristupom turizmu kako bi se očuvao okoliš. Ministarstvo nadležno za okoliš trebalo bi preuzeti ključnu ulogu u koordinaciji među sektorskim ministarstvima i agencijama kako bi se ojačala implementacija okolišnih politika u različitim sektorima, uključujući turizam. Očuvanje okoliša i ekološki osviješteni pristupi trebali bi biti integrirani u planiranje turističkih destinacija i poslovanje hotelskih poduzeća kako bi se postigla ravnoteža između ekonomske koristi i očuvanja okoliša.

Održiva gradnja ne ograničava se samo na fizičku izgradnju i arhitekturu; ona također zahtijeva promišljanje održivosti u poslovanju i održavanju hotela. Često se zelena gradnja povezuje s energetske učinkovitošću, što je važan, ali samo jedan aspekt zelene gradnje. To je širi koncept koji obuhvaća upotrebu obnovljivih izvora energije, brigu o okolišu, zdravlje i udobnost gostiju, reciklirane i održive materijale, upravljanje otpadom, promet i

mnoge druge parametre. U Hrvatskoj ima mnogo starih hotela koji predstavljaju ogroman potencijal za obnovu i preuređenje prema principima zelene gradnje. Ovi hoteli su često stari više od 40 godina i pružaju priliku za značajno poboljšanje energetske učinkovitosti i smanjenje negativnih utjecaja na okoliš. Također, važno je napomenuti da energetska obnova hotela više nije stvar izbora, već često postaje zakonska obveza. Hrvatski hoteli igraju ključnu ulogu u turizmu i donose značajne prihode državi. S obzirom na to, ulaganje u obnovu i unaprjeđenje energetske učinkovitosti hotela može imati dvostruke koristi: smanjenje ekološkog utjecaja i smanjenje troškova poslovanja, čime se osigurava konkurentnost na tržištu. U 2022. godini hoteli u Hrvatskoj čine više od ¼ udjela noćenja u državi te uvelike doprinose državnom proračunu.

Hotelijerski sektor u Republici Hrvatskoj polako shvaća važnost zelenog pristupa u poslovanju. Prepoznaje se da takav pristup ne samo da može smanjiti troškove, već i unaprijediti poslovanje i povećati profit. Sve više turista traži ekološki održive hotele i usluge, pa hoteli koji prepoznaju održivost postaju privlačniji tržištu. Na stranom tržištu, rastućem broju međunarodnih kompanija održivost postaje ključan kriterij prilikom izbora mjesta za smještaj njihovih članova. Održivost postaje preduvjet za suradnju s takvim kompanijama. U procesu prilagođavanja tržištu, turistički subjekti segmentiraju tržište, procjenjujući koje su ciljne skupine najisplativije. Zatim prilagođavaju svoj asortiman, kvalitetu usluga i cijene kako bi privukli određenu ciljnu skupinu. Definiiraju i svoje mjesto na tržištu te kako će pozicionirati svoje proizvode ili usluge.

Tradicionalni masovni turizam u Hrvatskoj često se temelji na velikim objektima i organizacijama, no prepoznavanje različitih oblika turizma i naglasak na održivosti može potaknuti razvoj gospodarstva i pomoći u postizanju konkurentnosti na tržištu. Održivi pristup može privući raznoliku publiku i pomoći hotelima da se izdvoje na tržištu.

5.3. KVANTITATIVNI POKAZATELJI RAZVOJA TURIZMA

Analiza kvantitativnih turističkih pokazatelja je ključna za razumijevanje utjecaja turizma na gospodarstvo. Učinci turizma ovise o različitim faktorima, uključujući kvalitetu turističkih usluga, sposobnost ostalih sektora gospodarstva da podrže turističku potražnju te razinu razvijenosti drugih ekonomskih aktivnosti u zemlji. Visoki udio turizma u bruto domaćem proizvodu (BDP) može ukazivati na slabost ukupnog gospodarskog sustava. Stoga

je važno razvijati i druge sektore gospodarstva kako bi se smanjila ovisnost o turizmu. Turizam ima brojne pozitivne učinke, uključujući sprječavanje iseljavanja, poticanje dugoročnog gospodarskog rasta, očuvanje kulturne i prirodne baštine te stvaranje kvalitetnih radnih mjesta. Također pridonosi socijalnom razvoju, teritorijalnoj koheziji te promovira multikulturalnost i socijalnu inkluziju. Analizom financijskih pokazatelja turističkog prometa, strukture smještajnih kapaciteta te broja noćenja i dolazaka može se bolje razumjeti kako turizam doprinosi gospodarstvu Republike Hrvatske. Uvid u strukturu turističke industrije u Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti otkriva izazove u procjeni značaja turizma za cjelokupno gospodarstvo. Turizam se sastoji od različitih djelatnosti, uključujući smještaj, ugostiteljstvo, prijevoz, rekreaciju i druge. Ovisnost Hrvatske o turizmu postaje sve očitija kako udio turizma u bruto domaćem proizvodu (BDP) raste iz godine u godinu.

Prema Državnom zavodu za statistiku Republike Hrvatske, udio izravnog bruto domaćeg proizvoda turizma u ukupnom bruto domaćem proizvodu iznosio je 11,8% u 2019. godini. U usporedbi s konkurentskim zemljama, Hrvatska je imala najviši udio turizma u BDP-u, što ukazuje na izuzetno veliku ovisnost o turističkim kretanjima³³. Podaci World Travel & Tourism Council (WTTC) za 2019. godinu za 28 europskih zemalja od kojih upravo za Hrvatsku iznose najviši udio turizma u BDP-u (izravni i neizravni) od 25%. Slijede Grčka s 20,3%, Portugal s 17,1%, Malta s 15,8 %, Španjolska s 14,1%, Cipar s 13,8%, Italija s 13,1 %, Austrija s 11,8% te ostale zemlje s nižim procijenjenim udjelima turizma u BDP-u³⁴. Ovi podaci ukazuju na ključnu ulogu turizma u gospodarstvu Hrvatske, ali isto tako i na potrebu za diverzifikacijom gospodarskih aktivnosti kako bi se smanjila ovisnost o turizmu. Prema podacima Hrvatske narodne banke ukupni prihodi od turizma u Hrvatskoj u 2009. godini iznosili su 7.115 milijuna EUR-a te su narasli na 10.539 milijuna EUR-a u 2019. godini, izraženo u nominalnim cijenama³⁵.

Iako se teži razvoju i diversifikaciji ostalih gospodarskih grana uz turizam, turizam i dalje igra ključnu ulogu u poticanju gospodarskog razvoja u Hrvatskoj. Očekuje se da će turizam pridonijeti razvoju novim investicijskim ulaganjima te poticanjem rasta malih i srednjih poduzeća i obrtnika. Osim toga, poseban naglasak stavlja se na doprinos turizma održivom i ravnomjernijem regionalnom razvoju.

³³ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_01_2_18.html (24.10.2023.)

³⁴ https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2022_dokumenti/003_220721_Strategija_ROT_nacrt.pdf (24.10.2023.)

³⁵ Ibidem

U 2019. godini, turizam je izravno doprinosa s 11,8% bruto domaćeg proizvoda (BDP) Hrvatske i ukupno s 19,5% izravnog i neizravnog doprinosa. Međutim, postoji znatna regionalna varijacija u razini razvoja i BDP-u po stanovniku. Na primjer, Jadranska Hrvatska, koja je turistički razvijenija, ostvarila je znatno viši prosječni BDP po stanovniku (12.955 EUR-a u 2019. godini) u usporedbi s manje razvijenim regijama poput Sjeverne Hrvatske (10.774 EUR-a) i Panonske Hrvatske (9.195 EUR-a). Neravnomjerni regionalni razvoj ima i socijalne aspekte, jer veći broj stanovnika u manje razvijenim područjima živi u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Poticanje turizma i ulaganje u manje razvijene regije može poboljšati kvalitetu života lokalnog stanovništva putem dostupnosti različitih sadržaja i poticati ravnomjerniji gospodarski razvoj u cijeloj zemlji.

Strani turisti tradicionalno dominiraju strukturom turista u Hrvatskoj, a taj trend nije značajnije promijenjen tijekom razdoblja od 2009. do danas. U 2022. godini, strani turisti činili su veći dio ukupnih dolazaka (86,2%) i noćenja (91,4%), te je nadmašen broj dolazaka domaćih turista za 10,8% više dolazaka i 9,3% više noćenja turista³⁶. Iako udio domaćih turista u ukupnom broju dolazaka i noćenja znatno manji u usporedbi s stranim turistima, ne treba zanemariti važnost domaćeg turizma. U 2022. godini, oko 2,5 milijuna građana Republike Hrvatske putovalo je ili bilo unutar zemlje, što svakako predstavlja značajan dio turističkog tržišta. Struktura stranih turista u Hrvatskoj u 2012. godini pokazuje da su Njemačka, Slovenija, Austrija, Poljska, Češka i Italija bila najznačajnija emitivna tržišta. To znači da su turisti iz ovih zemalja činili veći dio stranih dolazaka u Hrvatsku. Važno je napomenuti da lokalno stanovništvo u Hrvatskoj, prema istraživanju, visoko cijeni susret s turistima iz različitih zemalja, a to se često povezuje s njihovom gostoljubivošću, otvorenošću i tolerancijom prema stranim posjetiteljima. Ovo je također prepoznato i cijenjeno od strane turista s emitivnih tržišta, što dodatno potvrđuje važnost gostoljubivosti lokalnog stanovništva u privlačenju turista.

Dugogodišnje obilježje hrvatskog turizma je izražena sezonalnost, koja je među najvećima u usporedbi s drugim europskim mediteranskim zemljama. Ova sezonalnost usko je povezana s činjenicom da je glavni turistički proizvod Hrvatske vezan uz sunce i more, te s strukturom smještajnih kapaciteta. Turizam u Hrvatskoj najintenzivniji je tijekom ljetnih mjeseci, kada turisti traže morske destinacije i odmor na obali Jadranskog mora. Ova

³⁶ Podaci Držanog zavoda za statistiku, dostupno na <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29506> (24.10.2023.)

sezonalnost ima svoje izazove, jer ovisi o ograničenom dijelu godine, a cilj bi mogao biti povećanje turističke aktivnosti tijekom drugih dijelova godine kako bi se smanjila ovisnost o ljetnoj sezoni.

5.4. NAUTIČKI TURIZAM

Nautički turizam je plovidba i boravak turista (nautičar ili putnik) na plovnim objektima (jahta, brodica ili brod) za osobne potrebe ili gospodarsku djelatnost, kao i boravak u lukama nautičkog turizma i nautičkom dijelu luka otvorenim za javni promet, radi odmora, rekreacije i krstarenja³⁷.

Nautički turizam ima značajnu dodanu vrijednost za turizam u Hrvatskoj. Obzirom na razvedenost obale i povoljne klimatske uvjete, Hrvatska ima veliki potencijal za razvoj nautičkog turizma. Ova vrsta turizma uključuje različite oblike poput plovidbe na moru, iznajmljivanja brodova, te organizirane nautičke izlete i krstarenja. Pored obalnog nautičkog turizma, Hrvatska također razvija nautički turizam na rijekama, uključujući i rijeku Dunav koja prolazi kroz zemlju. Raznolikost ponude u nautičkom turizmu u Hrvatskoj može privući različite vrste turista, uključujući one koji traže luksuzni odmor na jahti, kao i one koji žele istražiti prirodne ljepote obale i otoka. Održivost igra ključnu ulogu u razvoju ove vrste turizma, jer očuvanje obale i mora od iznimnog je značaja za dugoročni razvoj i privlačnost destinacije. Dobar upravljački okvir i zaštita okoliša presudni su u očuvanju prirodnih ljepota i očuvanju morskog ekosustava.

5.4.1. Nautički turizam kroz posebne ciljeve i mjere

Ključni koraci u promoviranju novih investicija nautičkog turizma u Hrvatskoj se javlja i u osiguranju poticajnog poslovnog okruženja kroz administrativno rasterećenje (mjera 7.1) i stvaranje učinkovitog okvira s ciljem unaprjeđenja poslovnog okruženja, uključujući smanjenje nepotrebnih administrativnih opterećenja i osiguravanje pristupa sredstvima financiranja (mjera 7.2), poticanje razvoja nautičkog turizma može se postići

³⁷ Zakon o pružanju usluga u turizmu, NN 130/17, 25/19, 98/19, 42/20, 70/21, dostupno na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_12_130_2982.html (24.10.2023.)

kroz investicije u javnu turističku infrastrukturu (mjera 1.1), kao što su marine, luke i obalna infrastruktura, kako bi se stvorili kvalitetni i sigurni uvjeti za pružanje nautičkih usluga, te podrška ulaganjima poduzetnika za razvoj održivog turizma (mjera 1.2) može potaknuti razvoj održivih nautičkih proizvoda više dodane vrijednosti, uključujući ekološki osviještene i inovativne nautičke usluge³⁸. Kroz ove mjere, Hrvatska može privući nove investicije, poboljšati konkurentnost nautičkog turizma te doprinijeti održivom i ravnomjernijem regionalnom razvoju. Održivost nautičkog turizma, uključujući zaštitu morskog okoliša i obale, također je od suštinskog značaja za dugoročni razvoj ove industrije.

Smanjenje negativnog utjecaja nautičkog turizma i brodara na okoliš, prirodu i prostor je od iznimnog značaja za očuvanje prirodnih resursa i održivost nautičke industrije. Mjere koje će se provoditi za postizanje ovih ciljeva, kao što su smanjenje pritisaka iz turizma na okoliš, primjena okolišno prihvatljivih rješenja, uključujući implementaciju koncepta kružnog gospodarstva te jačanje svijesti i kompetencija svih dionika u području okolišne održivosti (mjera 3.1), ključne su u ovom kontekstu. Dodatno, poticanje rješenja koja doprinose smanjenju stakleničkih plinova iz turizma (mjera 4.1) i jačanje otpornosti turizma na posljedice klimatskih promjena (mjera 4.2) su od suštinskog značaja u svjetlu klimatskih izazova s kojima se svijet suočava. Nautički sektor, koji je posebno osjetljiv na klimatske promjene, treba ulagati u ekološki prihvatljive tehnologije i prakse kako bi smanjio svoj ekološki otisak. Osim toga, financiranje i nabava potrebnih sredstava i tehnoloških rješenja za održiv nautički turizam su od suštinskog značaja kako bi se postigao cilj smanjenja negativnog utjecaja nautičkog turizma na okoliš i prirodu. S obzirom na visoku ekološku osviještenost nautičkog sektora, ove mjere bi trebale pridonijeti očuvanju prirodnih resursa i promicanju održivog nautičkog turizma u Hrvatskoj.

Promotivne aktivnosti i digitalni marketing (mjera 2.1) ključni su za repozicioniranje Hrvatske kao cjelogodišnje autentične destinacije održivog turizma. Jačanje prisutnosti na emitivnim tržištima koja su relevantna za nautički turizam pomoći će privlačenju gostiju tijekom cijele godine. Također, usklađivanje s Strateškim marketinškim operativnim planom hrvatskog turizma (mjera 2.2) doprinijet će usmjerenom marketinškom pristupu. Uvođenje suvremenih tehnologija, inovacija i rješenja temeljenih na digitalizaciji u nautički turizam (mjera 10.1) će pomoći unapređenju iskustava gostiju, pristupačnosti i održivosti ovog

38

https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2023_dokumenti/Nacionalni%20plan%20razvoja%20odr%C5%BEivog%20turizma%20do%202027.%20godine%20i%20Akcijski%20plan%20do%202025.%20godine.pdf
(24.10.2023.)

sektora. Osim toga, poticanje inovacija i digitalne transformacije (mjera 8.1) bit će ključno za razvoj nautičkog turizma, osobito u kontekstu brzih promjena u tehnologiji i rastućih očekivanja gostiju. Izračunavanje prihvatnih kapaciteta (mjera 9) također je od iznimne važnosti jer će omogućiti bolje planiranje i upravljanje nautičkim turizmom. Ovo je ključno za održivost jer će pomoći u izbjegavanju preopterećenja i očuvanju kvalitete iskustava za goste.

Uspostava učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma ključna je za dugoročni uspjeh ovog sektora. To uključuje usklađivanje zakonske regulative i (mjera 9.1), osiguravajući da propisi podržavaju konkurentnost i održivost industrije. Ovaj korak je vitalan jer osigurava da nautički turizam raste u skladu s pravnim normama i da se očuvaju prirodni resursi. Također, jačanje uloge turističkih zajednica (mjera 9.2) ima značajnu ulogu u upravljanju destinacijama koje uključuju nautički segment. Turističke zajednice mogu doprinijeti stvaranju održivog i poticajnog okruženja za razvoj nautičkog turizma, uključujući promociju destinacije, podršku malim i srednjim poduzetnicima te stvaranje kvalitetnih iskustava za goste.

Jačanje ljudskih potencijala i osiguravanje dovoljno stručnih kadrova ključni su za kvalitetno funkcioniranje nautičkog turizma. Unapređenje mjera zapošljavanja, radnog zakonodavstva i pravnog okvira, kao i promocija zanimanja u turizmu, uključujući specifična zanimanja za nautički turizam, bitan je korak prema osiguranju kvalificiranog osoblja u sektoru (mjera 5.1). Posebno važna mjera je usklađivanje kompetencija ljudskih potencijala sa zahtjevima radnih mjesta i tržišta rada (mjera 5.2). To znači da obrazovni sustav i programi obuke moraju biti prilagođeni potrebama nautičkog turizma. Osposobljavanje kadrova s vještinama specifičnim za nautički sektor omogućava bolju konkurentnost i uslugu, što je ključno za privlačenje turista i održiv rast industrije. Osim toga, to pridonosi i kvaliteti usluge, sigurnosti putnika i zaštiti okoliša.

Očuvanje percepcije Hrvatske kao sigurne destinacije izuzetno je važno za sve segmente turizma, uključujući i nautički turizam. Turisti žele osjećati sigurnost tijekom svojih putovanja i boravka u stranim zemljama. Kroz mjeru 10.2., koja se bavi očuvanjem sigurnosti destinacije, može se unaprijediti suradnja s relevantnim tijelima, primijeniti najbolje prakse u osiguranju sigurnosti turista, i osigurati brza i adekvatna reakcija u slučaju izvanrednih situacija. Nautički turizam, kao i svaki drugi oblik turizma, može imati koristi od ovakvih sigurnosnih mjera jer pridonose povjerenju turista i potiču ih na odabir

Hrvatske kao svoje destinacije. Sigurnost je ključna komponenta održivog turizma i ključni čimbenik u odluci turista da posjete određenu zemlju.

5.4.2. Statistički podaci nautičkog turizma za 2022. godinu

Nautički turizam se svake godine sve više razvija te samim time potiče sve više turista za posjet Hrvatskoj. To nam pokazuju i statistički podaci koji su svake godine u sve većem porastu. Istraživanja koja su rađena od strane države uključuju 220 luka nautičkog turizma na morskoj obali Hrvatske, od kojih je 86 marina (od toga 21 suha marina), 85 sidrišta, 16 privezišta te 33 odlagališta plovnih objekata. Ukupna površina njihova akvatorija iznosi 4793554 m² s 19 105 vezova³⁹. Podaci govore da se površina akvatorija povećala za 150 m², a napravljena su i 163 nova veza. Uglavnom su to vezovi za veća plovila, tj. plovila veća od 20 metara. Osim samih vezova povećao se i broj zaposlenih pa je sada povećan za više od 300 radnika. Prosječna ukupna popunjenost kapaciteta vezova u 2022. u lukama nautičkog turizma iznosila je 65,1%, vezova u moru 73,2% te vezova na kopnu 43,6%, također prema stalnom ugovoru, prosječna ukupna popunjenost kapaciteta vezova bila je 61,7%⁴⁰. Za plovila na stalnom ugovoru prosječna popunjenost vezova u moru bila je 68,9%, a na kopnu 42,5%.

Kroz 2022. godinu plovila u tranzitu su porasla za 11.6% u odnosu na 2021. godinu. Hrvatska se očito čini popularnom destinacijom za nautički turizam, kako za domaće koji su bili najveći posjetitelji sa 50.2% posjeta, tako i za strane vlasnike plovila u tranzitu. Također, povećanje broja plovila u tranzitu iz zemalja kao što su Njemačka, Italija, Austrija i Slovenija ukazuje na rastuću privlačnost Hrvatske kao nautičke destinacije. Zanimljivo je da su jedrilice dominantan tip plovila u tranzitu (59.5%), što upućuje na popularnost jedrenja u ovom segmentu turizma. Motorne jahte čine značajan dio tržišta, a porast broja motornih jahti u tranzitu može ukazivati na povećanu potražnju za ovim vrstama plovila. Ovo je važna informacija za pružatelje nautičkih usluga i vlasnike luka i marina, jer može utjecati na prilagodbu infrastrukture i usluga kako bi se zadovoljile potrebe ovih turista. Rast broja plovila u tranzitu može biti pozitivan znak za nautički turizam u Hrvatskoj, ali isto tako nosi određene izazove u upravljanju infrastrukturom i očuvanju okoliša, stoga je važno da se rast

³⁹ <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29510> (30.10.2023.)

⁴⁰ Ibidem

turizma prati i održava na održiv način. Duljina plovila igra važnu ulogu u raznolikosti nautičkog turizma. Plovila duljine od 12 do 15 metara čine većinu tranzitnih plovila, što može ukazivati na potrebu za vezovima koji mogu primiti plovila te veličine. To je korisna informacija za planiranje i prilagodbu infrastrukture i usluga u lukama i marinama. Navedene županije, poput Splitsko-dalmatinske i Šibensko-kninske, koje privlače velik broj plovila u tranzitu, ukazuju na važnost tih regija u kontekstu nautičkog turizma u Hrvatskoj. To može potaknuti daljnje investicije u turističku infrastrukturu i promociju tih područja kao destinacija za nautički turizam.

Ukoliko promatramo broj plovila na stalnom vezu u lukama nautičkog turizma u 2022. bilo je 16 176 plovila, što je za 9,3% više nego u 2021., također vezom u moru koristilo se 78,1% plovila, a samo mjestom na kopnu koristilo se 21,9% plovila⁴¹. Većina plovila koristi vez u moru, a manji broj koristi samo mjesto na kopnu, što sugerira potrebu za većim kapacitetom vezova u lukama i marinama na moru. Vrsta plovila na stalnom vezu u moru raznovrsna je, pri čemu motorni brodovi i jahte na jedra zauzimaju veći dio tržišta. Prema zastavi plovila, na stalnom vezu u moru najviše plovila bilo je pod zastavom Hrvatske, i to 44,2%. Slijede plovila pod zastavom Njemačke (17,0%), Austrije (15,4%), Slovenije (5,6%) te Italije (3,1%)⁴². Porast broja plovila pod zastavom Slovenije, Njemačke i Hrvatske sugerira povećanu potražnju za nautičkim turizmom iz tih zemalja. Ovi podaci ukazuju na rast nautičkog turizma u Hrvatskoj i važnost razvoja infrastrukture i usluga za podršku tom sektoru. Najveći broj plovila na stalnom vezu u Hrvatskoj bio je duljine od 12 do 15 metara, što čini gotovo trećinu svih plovila na stalnom vezu u moru, a potom slijede plovila duljine od 10 do 12 metara. Ovo sugerira da vlasnici većih plovila često koriste stalne veze, što je u skladu s potrebama većih plovila koja zahtijevaju odgovarajuće vezove i pristupne uvjete. Šibensko-kninska županija imala je najviše plovila na stalnom vezu u moru, što ukazuje na njezinu atraktivnost kao destinaciju za nautički turizam. Istarska, Zadarska i Primorsko-goranska županija također su privukle značajan broj plovila na stalnom vezu, dok su ostale županije također sudjelovale u nautičkom turizmu, što ukazuje na široku rasprostranjenost ove aktivnosti duž hrvatske obale. Iz priloženog može se zaključiti da je Šibensko-kninska županija vrlo popularna za plovila u tranzitu, ali i plovila na stalnom vezu.

Nautički turizam u Hrvatskoj je ostvario značajan prihod u 2022. godini, ukupno iznoseći 148 milijuna eura bez PDV-a, što predstavlja porast od 14,4% u odnosu na

⁴¹ Ibidem

⁴² Ibidem

prethodnu godinu⁴³. Najveći dio tog prihoda potječe od iznajmljivanja vezova, čineći 70% ukupnog prihoda, tj. oko 10 milijuna eura. Ovaj rast prihoda ukazuje na značajan ekonomski doprinos nautičkog turizma u Hrvatskoj. Sve županije zabilježile su rast ukupnih prihoda u nautičkom turizmu u 2022. godini u odnosu na prethodnu godinu. Splitsko-dalmatinska županija se posebno ističe s impresivnim porastom prihoda od 23%. Ovaj trend sugerira da je nautički turizam i dalje privlačan i profitabilan sektor u Hrvatskoj. U 2022. luke nautičkog turizma u Šibensko-kninskoj županiji ostvarile su najveće prihode, i to 37 milijuna eura, što čini 25,5% od ukupno ostvarenih prihoda luka nautičkog turizma u Hrvatskoj⁴⁴. Najviše prihoda ostvareno je od iznajmljivanja vezova, i to 22 milijuna eura, što je 61,4% od ukupnih prihoda ostvarenih u Šibensko-kninskoj županiji.

Iz gore navedenih podataka možemo vidjeti da ovi pozitivni trendovi ukazuju na održivost i daljnji potencijal nautičkog turizma u Hrvatskoj. Raznolika obalna i otočna regija, prekrasno more i kvalitetna nautičke infrastrukture privlače domaće i strane turiste te doprinose ekonomskom razvoju zemlje. Očuvanje okoliša i održivost ovog sektora bit će ključni za dugoročni uspjeh nautičkog turizma u Hrvatskoj.

⁴³ Ibidem

⁴⁴ Ibidem

6. PLAN RAZVOJA TURIZMA PGŽ-A DO 2030. GODINE

Razvoj turizma u Primorsko-goranskoj županiji predstavlja značajnu komponentu gospodarskog rasta i razvoja te doprinosi poboljšanju kvalitete života lokalnog stanovništva. Plan razvoja turizma Primorsko-goranske županije do 2030. godine ima za cilj usmjeriti strateški razvoj turističkog sektora na Kvarneru. Ključni elementi ovog plana uključuju raznolikosti i značajke tog područja, uključujući obalu, otoke i gorje. Plan ističe strateške ciljeve koji se oblikuju s obzirom na provedivost i omogućuju konkretne mjere i aktivnosti kako bi se ostvarili. Ovaj pristup omogućava postizanje ravnoteže između razvoja turizma i očuvanja okoliša, kulture te kvalitete života stanovnika Primorsko-goranske županije. Osim ekonomske strane razvoja, ovaj plan također ima za cilj poboljšati opće uvjete boravka turista i poboljšati kvalitetu života i rada lokalnog stanovništva. Njegova provedba trebala bi doprinijeti održivom razvoju turizma u Primorsko-goranskoj županiji do 2030. godine.

6.1. ANALIZA STANJA TURIZMA

Ostvarenje bruto domaćeg proizvoda (BDP) je ključni pokazatelj ekonomske aktivnosti i razine razvoja nekog područja. U slučaju Primorsko-goranske županije, ostvareni BDP za 2019. godinu iznosio je otprilike 4.3 milijuna eura, pri čemu je županija sudjelovala s udjelom od 7,7% u ukupnom ostvarenom BDP-u Republike Hrvatske⁴⁵. To ju svrstava među ekonomski najrazvijenije regije u Hrvatskoj, a prema regionalnom indeksu konkurentnosti, županija je također prepoznata kao jedna od najkonkurentnijih županija u državi. Analiza kretanja ukupnog BDP-a u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju od 2014. do 2019. godine pokazuje kontinuirani rast. Ako promatramo BDP u tekućim cijenama, primijećen je godišnji prosječni rast od 1,9%, dok se pri promatranju BDP-a u realnim cijenama taj rast povećava na 2,5%. Ovi pokazatelji ukazuju na ekonomski napredak regije i potvrđuju njezinu ulogu kao jedne od ključnih ekonomskih snaga u Hrvatskoj. Udio BDP-a Primorsko-goranske županije u ukupnom ostvarenom BDP-u Republike Hrvatske varirao je u rasponu od 7,7% do 8,6%, pri čemu se također primjećivao negativan trend kretanja udjela. Bruto domaći proizvod po stanovniku u Primorsko-goranskoj županiji

⁴⁵https://www2.pgz.hr/doc/dokumenti/savjetovanje-s-javnoscu/2022/PlanRazvojaTurizma/2022-12-02_Plan-razvoja-turizmaPGZ.pdf (30.10.2023.)

iznosio je 15.232 EUR-a u 2019. godini. To ju svrstava na treće mjesto po veličini, iza Grada Zagreba i Istarske županije, ali s BDP-om po stanovniku većim za 11,4% od prosjeka Republike Hrvatske. Ovaj pokazatelj ukazuje na relativno visok standard i ekonomske performanse županije u usporedbi s ostatkom zemlje.

6.1.1. Prirodni resursi i atrakcije

Primorsko-goranska županija, kao turistička destinacija, prepoznata je po svojoj raznolikosti i bogatstvu prirodnih i kulturnih resursa, i to na relativno malom području. Ova raznolikost čini temelj za razvoj turističke ponude destinacije. Radi što boljeg razumijevanja promjena u prirodnom i kulturnom okruženju u periodu od 2016. godine, kada je provedena sveobuhvatna situacijska analiza kulturnih i prirodnih resursa prema klasterima destinacije Kvarner, do danas, izrađena je nova analiza koja pruža trenutni pregled stanja prirodnih i antropogenih atrakcija na području Primorsko-goranske županije.

Primorsko-goranska županija obuhvaća tri osnovne subregionalne cjeline - priobalnu, goransku i otočnu, koje nisu geografski homogene. Ove regije obiluju raznolikim prirodnim atrakcijama i resursima, koji služe kao temelj za različite turističke aktivnosti. Prirodne vrijednosti ovih područja igraju ključnu ulogu kao glavni motiv za dolazak turista u destinaciju. Strateško upravljanje ovim prirodnim resursima presudno je za održivost destinacije, zaštiti prirodnih ljepota i okoliša, kao i za budući razvoj turizma i poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva. Posebno tijekom pandemije COVID-19, prirodne atrakcije postale su još važnije na turističkom tržištu, jer su turisti tražili sigurne i otvorene prostore za svoje putovanje. Zdravstvena sigurnost koju pruža prirodno okruženje doprinijela je razvoju turizma usmjerenog na prirodne atrakcije. Domaći turisti i lokalno stanovništvo posebno su se okrenuli takvim aktivnostima, i Primorsko-goranska županija je bila prepoznata kao destinacija koja nudi blizinu i pristupačnost prirodnim ljepotama, posebno zbog svoje geografske pozicije i blizine emitivnim tržištima koja se lako mogu doći automobilom. More i priobalje su glavni motivi za dolazak turista u Primorsko-goransku županiju, a to je također potvrđeno istraživanjima Instituta za turizam, prema kojima su more i priroda glavni razlozi putovanja u ovu županiju tijekom ljetne sezone. Prema istraživanju, čak 73,5% turista navodi more kao svoj glavni motiv, dok 13% ističe prirodu. Primorsko-goranska županija ima ukupnu obalu dužine 1.065 km, koja uključuje

obalu kopna i otoka. Plaže su ključni resurs povezan s obalom, morem, otocima i podmorjem, a prema Regionalnom planu uređenja i upravljanja morskim plažama, županija ima ukupno 406 plaža. Tijekom 2021. godine, na 270 lokacija na plažama provjeravana je kakvoća mora, a rezultati su iznimno povoljni. Čak 94,8% plaža ocijenjeno je izvrsnom ocjenom, a nije bilo nijedne plaže s nezadovoljavajućom ocjenom kakvoće mora. Ovo je iznimno važno s obzirom na to da kakvoća mora igra ključnu ulogu u održivosti i kvaliteti turizma u Primorsko-goranskoj županiji. Otočna cjelina Primorsko-goranske županije karakterizira mediteranska klima i sastoji se od dvaju nizova otoka. Zapadni niz uključuje otoke Cres i Lošinj, zajedno s nekoliko manjih otoka, dok istočni niz obuhvaća otoke Krk i Rab, također s nekoliko manjih nenastanjenih otoka. Cres i Krk su najveći otoci prema površini, pri čemu Cres ima dulju obalu od Krka. Ovi otoci imaju specifične prirodne vrijednosti koje omogućuju raznovrsne vanjske aktivnosti, uključujući aktivnosti na moru, trčanje, sportska natjecanja, planinarenje itd. Unatoč raznolikim aktivnostima, dominantni oblik turizma na ovim otocima i u cjelokupnoj Primorsko-goranskoj županiji je ljetni odmorišni turizam.

Osim obalnog dijela Primorsko-goranske županije pruža se i dio kopnenih prirodnih ljepota. Primorsko-goranska županija ima 32 zaštićena područja i pojedinačne prirodne vrijednosti, što čini 7,85% ukupnog broja zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj. Ova zaštićena područja su podijeljena u osam različitih kategorija sukladno Zakonu o zaštiti prirode. Ukupna površina ovih zaštićenih područja iznosi 263,3 km², što predstavlja 3,35% ukupne površine Primorsko-goranske županije i 3,5% ukupnog teritorija Hrvatske. Primorsko-goranska županija ima jedan Nacionalni park na području Kvarnera, a to je Nacionalni park Risnjak. Ovaj park prostire se na površini od 63,5 km² i obuhvaća središnji dio masiva Risnjaka i Snježnika, uključujući gornji tok rijeke Kupe s njezinim izvorištem. Temeljni fokus zaštite ovog nacionalnog parka su šume i hidrogeološki spomenik prirode, kao i izvor Kupe. Analizom posjetitelja u Nacionalnom parku Risnjak u razdoblju od 2010. do 2020. godine primjećuje se da se njihov udio u ukupnom broju posjetitelja nacionalnih parkova Hrvatske kreće oko 0,5%. Tijekom pandemijske 2020. godine, ovaj udio se povećao na 1,3%. Unatoč svojoj vrijednosti, NP Risnjak je nedovoljno uključen u turističku ponudu Primorsko-goranske županije. Stoga je potrebno dodatno razvijati i promovirati turističku valorizaciju ovog parka te provoditi marketinške aktivnosti kako bi se privukli posjetitelji tijekom cijele godine. Otvoren je i Centar za posjetitelje Velike zvijeri u Staroj Sušici, što

može doprinijeti stvaranju integrirane ponude na goranskom području, posebice u cilju promocije i očuvanja medvjeda, vuka i risa u tom području.

Na području Primorsko-goranske županije i Istarske županije nalazi se jedini park prirode u regiji Kvarner, a to je Park prirode Učka. Ovaj park prostire se na površini od 160 km² i obuhvaća neke od najviših vrhova na Učki, uključujući Vojak (1401 m) i Veli Planik (1272 m). Park prirode Učka je proglašen parkom 1999. godine., a zbog svoje specifičnosti zbog reljefa i blizine moru, što rezultira razvojem jedinstvene klime i bogate šumske vegetacije. Ovo područje nudi posjetiteljima brojne mogućnosti za bavljenje različitim outdoor aktivnostima, kao što su planinarenje, biciklizam, letenje, trail trčanje, sportska natjecanja i utrke te druge aktivnosti. Park prirode Učka također je poznat po svojim stazama, uključujući poučne staze, planinarske staze, biciklističke staze i šetnice koje pružaju posjetiteljima priliku da istraže ovu predivnu prirodnu destinaciju.

Upravljanje prirodnim resursima na održiv način ne samo da doprinosi zaštiti okoliša i prirode, već također stvara bolje uvjete za život lokalnog stanovništva te poboljšava iskustvo boravka turista na tim područjima, čime se osigurava ravnoteža između ekonomske koristi i očuvanja prirode.

6.1.2. Obilježja turističkog prometa i smještajnih kapaciteta

Analizom podataka o turističkim dolascima i noćenjima u Primorsko-goranskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2019. godine uočava se postupno povećanje broja dolazaka turista i ostvarenih noćenja. Najveći skok broja dolazaka dogodio se 2017. godine, a u navedenom razdoblju zabilježen je godišnji prosječni rast od 4,89% za dolaske i 4,26% za noćenja. Međutim, treba napomenuti da su godine 2020. i 2021. bile izazovne zbog pandemije korona virusa, što je rezultiralo privremenim promjenama u turističkim obrascima s većim udjelom domaćih turista. Ovi podaci ukazuju na postojanje potencijala za daljnji razvoj turizma u Primorsko-goranskoj županiji.

Pandemijska godina 2020. bila je izazovna za turizam u mnogim dijelovima svijeta, uključujući Hrvatsku i Primorsko-goransku županiju. Uspoređujući 2020. godinu s prethodnom 2019. godinom, vidljivo je da je Primorsko-goranska županija bilježila manje padove u broju dolazaka i noćenja u odnosu na ukupne padove u cijeloj Hrvatskoj. Ovo

sugerira veću otpornost turističkog sektora u toj regiji tijekom pandemije. Na nacionalnoj razini, čak 58,4 % turističkih noćenja u 2019. godini ostvareno je tijekom srpnja i kolovoza dok je u istom razdoblju u Primorsko-goranskoj županiji ostvareno 61 % noćenja. Promatrajući razdoblje od lipnja do rujna, zabilježeno je 84 % noćenja na razni Republike Hrvatske i 86,8 % noćenja u Primorsko-goranskoj županiji.

	ZEMLJA PREBIVALIŠTA	PROSJEČAN BROJ NOĆENJA PO DOLASKU	UDIO OSTVARENIH NOĆENJA	BROJ OSTVARENIH NOĆENJA
1	Njemačka	7,2	29,3 %	4.484.026
2	Austrija	5	11,4 %	1.747.331
3	Slovenija	5,2	11,3 %	1.732.191
4	Italija	4,8	8,3 %	1.263.801
5	Mađarska	4,7	5,8 %	882.543
6	Češka	6,4	4,4 %	677.059
7	Poljska	6,1	3,8 %	579.721
8	Slovačka	5,9	3,3 %	507.512
9	Nizozemska	5,4	2,0 %	306.804
10	Švicarska	4,1	1,3 %	194.310

Slika 11. Noćenja turista po državama

Izvor: https://www2.pgz.hr/doc/dokumenti/savjetovanje-s-javnoscju/2022/PlanRazvojaTurizma/2022-12-02_Plan-razvoja-turizmaPGZ.pdfm

Turisti u Primorsko-goranskoj županiji dolaze iz različitih zemalja, a njihovi prosječni dnevni izdaci variraju ovisno o zemlji porijekla. Najviše turista dolazi iz susjednih zemalja kao što su Bosna i Hercegovina, Srbija, te zemlje poput Japana, SAD-a, Republike Koreje i Kine. Gosti iz Japana, SAD-a, i nekoliko azijskih zemalja te Europe, kao što su Velika Britanija, Švicarska, i druge, ostvaruju natprosječno visoke dnevne izdatke. Prosječni dnevni izdaci kreću se između 100 i 200 eura, također to ovisi i o vrsti smještaja kao i različitim uslugama kojima se koriste. Primorsko-goranska županija privlači raznolike skupine turista, s različitim preferencijama i financijskim mogućnostima, što može pridonijeti raznovrsnoj turističkoj ponudi u regiji.

Budući da obiteljska domaćinstva čine većinu ponude smještajnih kapaciteta u Primorsko-goranskoj županiji, važno je istaknuti inicijativu poznatu Kvarner Family koja igra ključnu ulogu u obiteljskom turizmu Primorsko-goranske županije. Ova oznaka označava objekte i smještajne kapacitete koji su posebno prilagođeni obiteljima, uključujući i one koji su prijateljski nastrojeni prema kućnim ljubimcima (Pet Friendly), biciklistima (Bike Friendly) i planinarima (Hike Friendly). Kvarner Family obuhvaća preko 560 takvih objekata, što predstavlja značajan doprinos turističkoj ponudi regije i pridonosi njezinoj

prepoznatljivosti na tržištu. Ova inicijativa privlači i podržava obitelji koje traže prikladan smještaj i sadržaje tijekom svog boravka na Kvarneru. Uz ovu ponudu smještaja, Primorsko-goranska županija se nalazi na visokom drugom mjestu u kategoriji hotela s 5 zvjezdica, kao i hotela s 4 zvjezdice. Povećana ekološka svijest suvremenih turista dovodi do rasta potražnje za aktivnim i avanturističkim putovanjima, što čini boravak u kampovima sve privlačnijim. Očito je da suvremene generacije turista sve više traže priliku za istraživanje na otvorenom, ali ne žele odreći luksuzne aspekte svojih odmora. U tom kontekstu, kampiranje postaje najprikladnije rješenje. Sjeverno primorje je dugogodišnja tradicionalna destinacija za kampiranje, prepoznata kako od strane pružatelja usluga, tako i od strane kampista, stoga je vrijedno razmotriti segment kampiranja u analizi smještajnih kapaciteta.

6.1.3. Nautički turizam

Nautički turizam je obilježen aktivnostima vezanim za more, sportskim aktivnostima i navigacijom te se proteklih desetljeća pozicionirao kao jedan od najrazvijenijih segmenata na globalnom turističkom tržištu. Posebno tijekom pandemije, nautički turizam je dokazao svoju sposobnost za brz oporavak i održivost u usporedbi s drugim sektorima svjetskog gospodarstva. Njegov razvoj ovisi o mnogim faktorima, uključujući geografski položaj, prirodne resurse, infrastrukturu i kulturne te društvene aspekte koji posebno podržavaju rast ovog oblika turizma na području Primorsko-goranske županije.

U proteklih 15 godina, broj luka u nautičkom turizmu na području Primorsko-goranske županije povećao se za 60%. Važno je napomenuti da se metoda praćenja broja luka promijenila, što je djelomično doprinijelo značajnom povećanju broja luka u razdoblju 2018. - 2019. Unatoč tomu, ukupan broj plovila u tranzitu u lukama nautičkog turizma u 2020. godini smanjio se za 41% u usporedbi s 2019. godinom, obuhvaćajući svih šest primorskih županija. Primorsko-goranska županija se može pohvaliti manjim padom u broju plovila u tranzitu u odnosu na 2019. godinu, pri čemu je taj pad iznosio samo 14%⁴⁶. Najveći pad zabilježen je u drugim primorskim županijama, poput Istarske, Splitsko-dalmatinske, Šibensko-kninske, Zadarske i Dubrovačko-neretvanske županije.

⁴⁶ Ibidem

Prihod ostvaren u lukama Primorsko-goranske županije bio je najviši u 2019. godini. U 2020. godini zabilježen je ponovno najmanji pad ostvarenih prihoda, koji je iznosio samo 3%, u usporedbi s drugim primorskim županijama. Ukupni pad prihoda u svim primorskim županijama iznosio je 12% u odnosu na 2019. godinu. Dubrovačko-neretvanska županija bilježi najveći pad prihoda, od 23%. Slijede Splitsko-dalmatinska sa 17%, Istarska sa 15%, Šibensko-kninska s 11% i Zadarska sa 6% padom prihoda u odnosu na prethodnu 2019. godinu⁴⁷.

Marina je najrazvijenija vrsta luka u nautičkom turizmu i predstavlja vrhunac ponude za nautičare. Kategorizacija marina ovisi o ispunjavanju različitih uvjeta, kao što su kvaliteta usluga, opreme, uređenje i održavanje. Postoje četiri kategorije marina, rangirane od najniže do najviše: dvije sidra, tri sidra, četiri sidra i pet sidara. U Hrvatskoj postoji ukupno 31 marina. Tri marine su najviše kategorije s pet sidara, slijede marine s četiri sidra, njih osam. Najbrojnije su marine s tri sidra, njih 11, a kategoriju marina s dvama sidrima ima ukupno 9. U Primorsko-goranskoj županiji su dvije od tri marine sa 5 sidara, a to su ACI marina Cres i Marina Novi. Uz ove marine nalaze se još dvije marine sa 2 sidra, jedna sa 3 sidra i dvije sad 4 sidra.

6.2. VIZIJA STANJA I RAZVOJA TURIZMA

Određena je raspoloživim resursima i specifičnim obilježjima destinacije Primorsko-goranske županije, ali i željenim iskoracima s ciljem rasta konkurentnosti na globalnom turističkom tržištu. Ova analiza rezultat je provođenja istraživanja stavova lokalnog stanovništva i relevantnih dionika u turizmu Primorsko-goranske županije. Proces uključivao je održavanje radionica, radnih sastanaka i ekspertnih skupina. Analiza je usklađena s vizijom razvoja Primorsko-goranske županije, kako je definirana Planom razvoja Županije, tako i s Nacionalnom razvojnom strategijom Republike Hrvatske do 2030. godine. Nadalje, analiza se također slaže s dugoročnom vizijom razvoja turizma u Hrvatskoj, kako je definirana Strategijom razvoja održivog turizma do 2030. godine. Osim toga, uzima u obzir i očekivane trendove u turizmu u bliskoj budućnosti.

⁴⁷ <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29510> (3.11.2023.)

6.2.1. Posebni cilj 1. – Unapređivanje kvalitete i izvrsnosti

Prva mjera kojom se ovaj cilj želi postići je jačanje ljudskih potencijala za potrebe turizma. Potrebno je posebno obratiti pažnju na osiguravanje adekvatnih ljudskih resursa kako po pitanju njihovog broja tako i kvalifikacija. Problem nedostatka kvalificirane radne snage u turizmu zahtijeva stvaranje poticajnog poslovnog okruženja, koje će omogućiti učinkovito zapošljavanje ljudi u turizmu. Ovo se može postići promoviranjem i poticanjem interesa za zanimanja u turizmu te uspostavljanjem suradnje među svim relevantnim dionicima. Kroz sustavna ulaganja u kvalitetu obrazovanja i usavršavanja, poboljšanje radnih uvjeta i uvjeta učenja u obrazovnim institucijama, možemo osigurati razvoj modernog obrazovnog sustava koji će biti prilagodljiv izazovima budućnosti."

Jačanje lokalne oznake kvalitete i podupirati međunarodne oznake izvrsnosti je druga mjera koja govori o prethodnom spomenutom programu "Kvarner family," koje obuhvaćaju smještajne kapacitete, turističke agencije i objekte s naglaskom na gastronomiju. Također, promoviraju "Kvarner Wines" oznaku za lokalne proizvođače vina i pjenušaca. U budućnosti, treba nastaviti jačati prepoznatljivost i prihvaćenost ovih lokalnih oznaka kvalitete te razmotriti uvođenje novih oznaka koje će odgovarati potrebama tržišta. Posebno je važno promovirati upotrebu i integraciju lokalnih proizvoda kako bi se pojačala autentičnost turističke ponude i potaknulo lokalno gospodarstvo u Primorsko-goranskoj županiji, posebno mala poduzeća i obrtništvo. Oznake kvalitete i međunarodne oznake izvrsnosti treba poticati u svim segmentima turističkog sektora na svim razinama⁴⁸: objekti za hranu i piće, odabrani proizvodi i usluge, atrakcijski elementi, obrazovne ustanove i programi, destinacije niže razine, Primorsko-goranska županija u cjelini. Cilj Primorsko-goranske županije treba biti da postane lider u kvaliteti i izvrsnosti u turizmu u cijeloj Hrvatskoj.

Mjera broj 3 je poticati razvoj smještaja više dodane vrijednosti i privlačenje međunarodnih brendova. Posebno je značajan razvoj hotela kao oblika smještaja koji može značajno doprinijeti cjelogodišnjem poslovanju, zapošljavanju i stvaranju proizvoda visoke dodane vrijednosti, otvoriti prilike za lokalne proizvode i doprinijeti ekonomskoj održivosti turističkog sektora.. S obzirom na postojeći broj smještajnih kapaciteta u sobama i

⁴⁸ https://www2.pgz.hr/doc/dokumenti/savjetovanje-s-javnoscu/2022/PlanRazvojaTurizma/2022-12-02_Plan-razvoja-turizmaPGZ.pdf (3.11.2023.)

apartmanima, potrebno je poticati transformaciju dijela tih kapaciteta u hotelski smještaj, uzimajući u obzir različite tržišne organizacijske modele. Kako bi se postigli ovi ciljevi, važno je osigurati učinkovit sustav privlačenja i provedbe investicija u turizmu. Stvaranje poticajnog poslovnog i investicijskog okruženja ključno je za strukturirani razvoj i poboljšanje kvalitete turizma u regiji.

Zadnja mjera ovog cilja je razvijanje „tailor-made“ koncepta ponude. Raznolikost turističkih prostora i ponuda, uključujući obalne regije, otoke, planinska područja, ekskluzivne destinacije i neotkrivene lokacije, otvara mogućnosti za stvaranje tzv. "tailor-made" (prilagođenih) turističkih iskustava. Ovaj koncept omogućava ciljanje na tržišne niše koje su atraktivne i platežno sposobne, ali također zahtjevne i kritične. To znači da se turistička ponuda prilagođava individualnim željama i potrebama svakog gosta, nudeći jedinstvena i nezaboravna iskustva. Ovaj koncept može se primijeniti na različite vrste turističkih proizvoda u Primorsko-goranskoj županiji, uključujući zdravstveni turizam, aktivni ili "outdoor" turizam, eno-gastronomski turizam, kulturni turizam, kongresni turizam, nautički turizam, ljetne odmore na plažama i drugo, ovisno o potrebama i interesima turista.

6.2.2. Posebni cilj 2. – Osnaživanje inovativnosti i održivosti

Poticanje inovativne i pametne destinacije i rješenja je prva mjera koja govori o stvaranju pametnih destinacija za održivi razvoj turizma u Primorsko-goranskoj županiji. Ovaj koncept uključuje inovativne pristupe i primjenu tehnoloških rješenja kako bi se unaprijedila inovativnost i održivost turističke ponude. Osim tehničkih inovacija, poseban naglasak stavlja se na jačanje suradnje između turista i lokalnih zajednica. Promjena iz "klasičnih" destinacija u pametne destinacije zahtijeva razvoj inovativnih rješenja u područjima kao što su održivost turističkih proizvoda i usluga, kao i poboljšanje dostupnosti turističkim atrakcijama i infrastrukturi. Moderna tehnologija i digitalna transformacija mijenjaju način na koji se upravljaju turističkim destinacijama i turističkim poduzećima te omogućuju pozicioniranje destinacija kao pametnih destinacija koje pružaju bolje i personalizirane iskustva gostima.

Druga mjera ima cilj ojačati turistički lanac vrijednosti. Uključivanje lokalnog stanovništva u turistički sektor postaje sve značajnije u Primorsko-goranskoj županiji, pri

čemu se naglasak stavlja na plasman lokalnih proizvoda i pružanje usluga u sklopu inovativnih turističkih proizvoda s višom dodanom vrijednošću. Gastronomska ponuda ovog područja predstavlja ogroman potencijal koji se tek treba potpuno iskoristiti, osobito putem ekološke proizvodnje i lokalno proizvedene hrane. Važno je poticati kratke lance opskrbe i aktivno uključivanje lokalnih stanovnika i proizvođača u ovaj proces kako bi se postigao pozitivan multiplikativni učinak na lokalno gospodarstvo. To se manifestira kroz povećane prihode i stvaranje novih radnih mjesta.

Svrha održivog i odgovornog upravljanja prostorom govori kako je promet iznimno je izražena tijekom ljetnih mjeseci na obali i otocima Primorsko-goranske županije, što rezultira nizom nepoželjnih posljedica. Ovaj intenzivan turistički promet stvara pritisak na ključne turističke resurse i često nadmašuje kapacitete pojedinih destinacija i uskih lokacija, poput plaža, centara destinacija i prirodnih te kulturnih lokaliteta. Ova situacija generira niz izazova, uključujući pritisak na infrastrukturu, degradaciju okoliša, prekomjerno urbaniziranje, povećano zagađenje i čak negativan utjecaj na kvalitetu života lokalnog stanovništva. Negativni učinci nisu nužno posljedica samog broja turističkih dolazaka i noćenja, već prije svega proizlaze iz visoke koncentracije turističkog prometa na određenim prostorima i u određenim vremenskim razdobljima.

Podupirati poduzetničke inicijative i samozapošljavanje je 4 mjera ovog posebnog cilja i govori o stvaranju kvalitetnih radnih mjesta, poticanju samozapošljavanja i promicanju poduzetničkih inicijativa. Kako bi se potaknule poduzetničke aktivnosti i razvoj inovativnih turističkih proizvoda te osiguralo cjelogodišnje poslovanje, moguće je jače povezivanje i integracija turizma s drugim sektorima, uključujući poljoprivredu, ribarstvo, digitalizaciju, promet, energiju, okoliš, zdravstvo, sport, kulturu i kreativne industrije.⁴⁹ Ovo integrirano i održivo turističko usmjerenje potiče razvoj poduzetništva i potencira nove inovativne poslovne projekte kako u turizmu tako i u industrijama koje su izravno ili neizravno povezane s turizmom. Na ovaj način se jačaju pozitivni učinci turizma na demografiju, razvoj poduzetništva i nove inovativne poslovne inicijative, potiče se održivost i promovira cjelogodišnje poslovanje u turizmu.

Posljednja mjera je uspostaviti sustav praćenja stavova dionika o održivosti turističkog sustava. Razvoj turizma treba biti definiran uzimajući u obzir stavove ključnih dionika, što uključuje lokalno stanovništvo, turistički menadžment i same turiste. Važno je napomenuti

⁴⁹ Ibidem

da lokalno stanovništvo općenito podržava razvoj turizma i izražava visok stupanj zainteresiranosti za sudjelovanje u turističkim razvojnim procesima. Ovi pozitivni stavovi prema turizmu i visoka razina zainteresiranosti lokalnog stanovništva ukazuju na njihovu spremnost za aktivno sudjelovanje i promjene te predstavljaju čvrstu osnovu za inovativni i održivi razvoj turizma u Primorsko-goranskoj županiji. Uvođenjem sustava praćenja stavova dionika o održivosti turističkog sustava stvara se prikladna osnova za buduće održivo razvojno usmjeravanje turizma u toj županiji.

6.2.3. Posebni cilj 3. – Isticanje raznolikosti i posebnosti

Jačanje atrakcijske osnove govori o razvoju konkurentske i prepoznatljive turističke ponude koja uključuje razvoj i jačanje atraktivnih elemenata odredišta. U suvremenim uvjetima na turističkom tržištu, teško je ostati konkurentan bez takvih atraktivnih elemenata. Ponuda cjelovitog iskustva temeljenog na poboljšanoj ili novoj atraktivnoj osnovi osigurava kontinuiranu prepoznatljivost destinacije. To uključuje različite proizvode koji čine funkcionalne cjeline, ali i proizvode koji pružaju dodatnu vrijednost. Ojačana atraktivna osnova i ponuda cjelovitog turističkog iskustva također doprinose gospodarskom razvoju lokalnih zajednica. To uključuje investicije u atraktivne sadržaje poput aquaparkova, žičara, nautičkih luka, kulturnih itinerara, tematskih kulturnih ruta, interpretacijskih centara, centara za posjetitelje itd. Ove investicije u atraktivnu osnovu doprinose razvoju posebnih oblika turizma i obogaćivanju postojeće turističke ponude, što rezultira kvalitetnijom i raznovrsnijom turističkom ponudom.

Druga mjera je ubrzati transformaciju i diverzificiranost turističkog proizvoda koji ima u cilju ostvarenja raznovrsne, visokokvalitetne i inovativne destinacije u Primorsko-goranskoj županiji, važno je ubrzati proces transformacije i diverzifikacije turističke ponude. To uključuje razvoj kvalitetnih i inovativnih turističkih proizvoda koji prate turističke trendove i omogućuju smanjenje sezonalnosti u poslovanju. Diverzifikacija turističkog proizvoda može se postići poticanjem inovativnih rješenja i stvaranjem turističkih proizvoda koji će pružiti visoku kvalitetu boravka kako domaćim, tako i stranim turistima. Kreativnost i inovativnost su ključni za osmišljavanje privlačnih turističkih atrakcija te razvoj inovativnih turističkih aranžmana koji će uključivati kulturnu, povijesnu i prirodnu baštinu destinacije.

Mjera 3 ovog posebnog cilja je Razvijati i privlačiti megadogađanja međunarodne prepoznatljivosti i značaja. Razvoj megadogađaja igra ključnu ulogu u smanjenju sezonalnosti turizma. Megadogađaji privlače veliki broj posjetitelja i osiguravaju međunarodnu prepoznatljivost destinacije, čime se povećava konkurentnost na turističkom tržištu. Primorsko-goranska županija, s obzirom na svoju blizinu vodećih europskih emitivnih turističkih tržišta i povoljan geoprometni položaj, ima značajan potencijal za razvoj megadogađaja. Organizacija megadogađaja zahtijeva pažljivo planiranje, organizaciju, infrastrukturu i suradnju svih relevantnih dionika kako bi se osigurali visoki standardi i kvaliteta ovih događaja. Megadogađaji mogu uključivati sportske, kulturne, zabavne i druge vrste manifestacija te pružiti turistima raznoliko iskustvo tijekom cijele godine.

Kroz četvrtu mjeru koja glasi osnaživati autohtone i tradicijske vrijednosti može se povećati turističku ponudu kako većih tako i manjih destinacija. Primorsko-goranska županija posjeduje raznolike kulturno-povijesne atrakcije koje, iako često nisu primaran motiv dolaska turista, obogaćuju njihovo iskustvo tijekom boravka. Sagledavajući ukupnost autohtonih i tradicijskih vrijednosti treba u turističku ponudu uključiti: male povijesne gradiće sa svojim specifičnostima, jedinstvenu glagoljsku baštinu, maritimnu baštinu, sakralnu baštinu, osobito Svetište Majke Božje, baštinu Frankopana kroz Kulturno-turističku rutu Putovima Frankopana, kulturne tematske rute i staze, i druge⁵⁰. Kulturne tematske rute i staze dodatno obogaćuju turističku ponudu i pružaju posjetiteljima priliku da dublje upoznaju kulturu i povijest Primorsko-goranske županije. Ovo pomaže stvaranju bogatijeg i raznolikijeg iskustva za turiste, doprinoseći time održivom razvoju destinacije.

6.2.4. Posebni cilj 4. - Provođenje zelene i digitalne tranzicije

Prva mjera ovog cilja je uspostavljati rješenja prilagodbe i ublažavanja utjecaja klimatskih promjena u turizmu. Učinci klimatskih promjena sve više postaju vidljivi i utječu na različite sektore, uključujući turizam. Primorsko-goranska županija, kao turistička destinacija, osjeća utjecaje klimatskih promjena, kao što su ekstremni vremenski događaji, suše, podizanje razine mora i poplave. Kako bi se očuvala privlačnost destinacije i osigurala održivost turizma, važno je poduzeti korake za prilagodbu klimatskim promjenama i

⁵⁰ Ibidem

smanjenje negativnih utjecaja turističkih aktivnosti na okoliš. Evo nekoliko ključnih mjera: održiva infrastruktura, održivi promet, upravljanje resursima, obrazovanje i svijest, prilagodba turističke ponude, ekoturizam. Osim prilagodbe, važno je i dalje raditi na smanjenju emisija stakleničkih plinova u turističkom sektoru, uključujući promociju energetske učinkovite i ekološki prihvatljive prakse u smještaju, restoranima i drugim turističkim uslugama.

Podržavati projekte energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije u turizmu je druga mjera. Unutar okvira Strategije energetskog razvoja Republike Hrvatske do 2030. godine, s fokusom na smanjenje emisija stakleničkih plinova, povećanje obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitost, dekarbonizacija turizma postaje vitalna komponenta postizanja održivosti i otpornosti turističkog sektora u Primorsko-goranskoj županiji. Ova promjena zahtijeva primjenu mjera i poticanje aktivnosti koje potiču upotrebu obnovljivih izvora energije i poboljšanu energetske učinkovitost, ne samo u sektoru prijevoza, već i u smještajnim kapacitetima i turističkoj infrastrukturi. Kroz integraciju sunčeve energije i druge obnovljive izvore, turizam može postati energetske održiv i odgovoran prema okolišu, čime se smanjuje emisija stakleničkih plinova i doprinosi globalnim naporima za ublažavanje klimatskih promjena.

Treća mjera je promicati kružno gospodarstvo u turizmu, a to znači da se promiče smanjenje otpada, recikliranje i ponovnu upotrebu resursa, umjesto linearnog modela koji uključuje jednokratnu uporabu i odlaganje. Turizam može igrati ključnu ulogu u ovom procesu promicanjem održivih praksi, edukacijom turista i lokalnog stanovništva, te ulaganjem u ekološki prihvatljive infrastrukture i inicijative. Digitalne platforme također imaju značajnu ulogu u promociji proizvoda ili usluga koje promiču održivi turizam. One omogućuju promociju eko-friendly smještaja, ekološki prihvatljivih tura, i drugih održivih opcija. Također, te platforme mogu educirati turiste o važnosti očuvanja okoliša i poticati ih na odgovorno ponašanje tijekom putovanja.

Jačanja digitalizacije administrativnog sustava su bitni za bolji turistički paket koji država pruža. Primjeri takvih inicijativa uključuju uvođenje informacijskog sustava eVisitor za prijavu i odjavu turista, te uspostavu Središnjeg registra za ugostiteljsku djelatnost i usluge u turizmu⁵¹. Ovi sustavi omogućuju digitalnu transformaciju interakcije između turističkih subjekata i javne uprave, što olakšava i ubrzava administrativne procese, te

⁵¹ Ibidem

omogućuje bolje upravljanje turizmom na lokalnoj i nacionalnoj razini. Automatizirane razmjene podataka između različitih informacijskih sustava također značajno doprinose učinkovitosti i olakšavanju poslovanja pružatelja smještaja. Osim toga, ovakvi sustavi pomažu u boljem praćenju turističkih kretanja i zahtjeva, što može poslužiti kao osnova za donošenje pametnih odluka u cilju unapređenja turističke ponude i upravljanja destinacijom.

Razvijati digitalna rješenja za potrebe dionika u turizmu je peta mjera ovog cilja.

Apliciranje suvremenih tehnoloških rješenja i digitalna transformacija danas ima ključnu ulogu u transformaciji turističkih destinacija u pametne destinacije. Korištenje velikih podataka i umjetne inteligencije (AI) omogućuje analizu ogromnih količina podataka kako bi se donijele informirane odluke i poboljšalo iskustvo turista. Pametne destinacije koriste tehnologiju kako bi poboljšale različite aspekte turističkog iskustva, uključujući planiranje putovanja, boravak, doživljaje i povratne informacije. Korisnički generirani sadržaj igra ključnu ulogu u oblikovanju reputacije destinacija. Turističke destinacije trebaju pažljivo pratiti recenzije, ocjene i komentare turista na društvenim mrežama i drugim platformama. Ova povratna informacija može se koristiti za poboljšanje usluga, personalizaciju ponude i izgradnju lojalnosti kod turista. Digitalna rješenja omogućuju prilagodbu turističke ponude prema potrebama i željama ciljne skupine. Pametne destinacije koriste digitalne tehnologije za istraživanje tržišta, praćenje trendova, predviđanje potražnje i prilagodbu proizvoda i usluga prema promjenjivim potrebama turista.

Još jedan velika mjera je unaprjeđivanje digitalnog marketinga. Osnovna svrha turističkog marketinga jest privući turiste, promovirati turističke proizvode i usluge te istaknuti se u konkurenciji. Najefikasniji način postizanja ovih ciljeva danas je putem digitalnog marketinga. Proces digitalnog marketinga uključuje iskorištavanje različitih digitalnih platformi za promociju turističkih proizvoda i usluga. Ovaj oblik marketinga ima mnoge prednosti u odnosu na tradicionalni marketing. Digitalni marketing omogućuje brzu reakciju u stvarnom vremenu i pruža trenutačne rezultate, olakšavajući izravnu komunikaciju s potrošačima. Osim toga, digitalni marketing je pristupačniji većem broju potencijalnih turista jer gotovo svi su danas online i povezani na internetu.

6.2.5. Posebni cilj 5. - Jačanje partnerstva i destinacijskog menadžmenta

Prva mjera ovog cilja je sustav upravljanja turističkim proizvodima s ciljem cjelogodišnjeg poslovanja. Veliki problem cijele države je prevelika sezonalnost i izražena neuravnoteženost turističkog poslovanja u određenim županijama. Neuravnoteženost turističkog poslovanja ukazuje na činjenicu da neki dijelovi županije privlače više turista i generiraju veće prihode, dok drugi ostaju manje razvijeni i ispod svojeg turističkog potencijala. Ovo može dovesti do problema u distribuciji koristi od turizma te izazova u očuvanju održivosti i ravnoteže između različitih dijelova županije. Naime, naglašena sezonalnost poslovanja u turistički razvijenim dijelovima Županije dovodi do niza problema: potkapacitiranost infrastrukture u razdoblju glavne turističke sezone, a prekapacitiranost u razdobljima izvan glavne sezone, pad kvalitete života lokalnog stanovništva u sezoni, nedostatak radne snage, smanjenje kvalitete usluga u svim segmentima turističke ponude i posredno, nezadovoljstvo turista, negativni efekti izražene sezonalnosti dovode i do nepovoljnih financijskih učinaka⁵².

Jačati poslovno okruženje i privlačiti nove investicije koje doprinose dinamičnom i održivom razvoju turizma je druga mjera. Za privlačenje novih ulaganja u turizmu od suštinskog je značaja stvoriti poticajno i povoljno poslovno okruženje koje će privući investitore, posebice u području održivog i uravnoteženog razvoja turizma. Ovaj proces zahtijeva koordinirane aktivnosti na nacionalnoj razini, uz podršku i suradnju lokalnih vlasti. Nacionalna regulativa igra ključnu ulogu u ovom kontekstu jer mora osigurati zakone i propise koji olakšavaju investicije, smanjuju administrativne prepreke i pružaju pravnu sigurnost investitorima. Osim toga, vlada može razmotriti dodatne poticaje, poput poreznih olakšica i subvencija, kako bi privukla investitore u turistički sektor. Lokalne vlasti također su od vitalnog značaja jer su odgovorne za izdavanje potrebnih dozvola i reguliranje poslovanja na svojim područjima.

Nadalje važno je poticati projekte integrirane ponude destinacije. Snažna integracija turističke ponude destinacije zahtijeva usklađivanje i objedinjavanje svih turističkih resursa na određenom području, što bi trebalo biti temelj za uravnoteženi razvoj turizma. Iako postoje pozitivni koraci u smjeru integracije turističke ponude Primorsko-goranske županije, još uvijek nije postignuto potpuno i sveobuhvatno objedinjenje ponude. S obzirom na

⁵² Ibidem

izuzetnu raznolikost turističkih sadržaja u Primorsko-goranskoj županiji, postoji znatan potencijal za usklađivanje cjelokupne ponude destinacije. Ključni čimbenik u ovom procesu jest poboljšanje kvalitete prometne povezanosti. Osim što je tijekom ljetnih termina prometna povezanost između otoka, priobalja i gorskog dijela županije znatno bolja, razdoblje izvan glavne sezone karakterizira slabija dostupnost pojedinih područja, posebice morskim putem.

Ova smjernica govori o promicanju uključenosti u svim segmentima. Uključivi turizam predstavlja sposobnost turizma da stvori razvojne prilike za različite dionike i da potakne oporavak i rast u svim aspektima društva i gospodarstva. To znači da koristi uključivog turizma trebaju biti dostupne svima, uključujući turiste, prijevoznike, trgovce, mala obiteljska gospodarstva i ostale dionike. Uključivi turizam također podrazumijeva osiguravanje jednakog pristupa turističkim uslugama i tržištima za sve potencijalne turiste, uključujući osobe s posebnim potrebama (kao što su osobe s invaliditetom, starije osobe, osobe s kroničnim bolestima, osobe s akutnim zdravstvenim problemima, roditelji s malom djecom). Glavni cilj uključivog turizma je osigurati jednak pristup turističkim uslugama za sve korisnike.

Zadnja mjera je jačati partnerstva javnog i privatnog sektora u turizmu. Javno-privatno partnerstvo igra ključnu ulogu u ostvarivanju turističkih projekata i razvoja turističkih proizvoda, no često se ne koristi u punom potencijalu. Za suočavanje s ključnim izazovima u turizmu nužno je integrirano surađivati sa svim dionicima. Zato je važno poticati sinergijsko djelovanje i potaknuti učinkovitu suradnju na svim razinama, kroz horizontalno i vertikalno povezivanje, kako bi se stvorila nova dodana vrijednost u turističkom sektoru.

U tom smislu od posebnog značaja su aktivnosti koje se vezuju za: jačanje poticanja međusektorske umreženosti turizma i gospodarstva (ribarstvo, poljoprivreda, stočarstvo) s ciljem povećanja proizvodnje i plasmana autohtone hrane i pića. U tom smislu potrebno je intenzivirati koordinaciju aktivnosti i suradnju s različitim sektorima i dionicima potičući suradnju i uz uključenost lokalnog stanovništva⁵³.

⁵³ Ibidem

7. ZAKLJUČAK

Turizam je ljudska aktivnost i ekonomska grana koja je postala izuzetno popularna na globalnoj razini posljednjih desetljeća, zahvaljujući razvoju prometne infrastrukture, tehnologije i unapređenju turističkih sadržaja. Osim tradicionalnog odmora, turizam danas obuhvaća različite oblike kao što su poslovna putovanja, studijski izleti, vjerska putovanja i zdravstveni turizam.

Turizam, kao i druge gospodarske djelatnosti, oblikuje se na osnovu interakcije između ponude i potražnje na tržištu, a ključna karakteristika tržišta je njegova elastičnost. Za privlačenje turista, turistička destinacija mora ponuditi raznolik i bogatu paletu sadržaja kako bi privukla što veći broj posjetitelja. Međutim, turizam se razlikuje od drugih gospodarskih sektora po svojim specifičnostima, uključujući sezonski karakter, neopipljivost turističkih proizvoda, koji se može doživjeti samo posjetom destinaciji, te razlike između mjesta gdje se turistička usluga rezervira i mjesta gdje se ta usluga stvarno koristi.

Trenutna situacija i problemi s kojima se čovječanstvo suočava se može prikazati kroz ovaj rad. Potreba za energijom i prostorom, te nekontrolirano iskorištavanje tih resursa, rezultirali su nizom nepovoljnih posljedica za okoliš i sve žive organizme. Jasno je da je nužno provoditi sustavno planiranje i kontrolirati razvoj kako bismo riješili ove izazove.

Održivi razvoj je suvremen i relevantan pristup koji omogućuje gospodarski rast usklađen s ekološkim i društvenim napretkom. Održivi razvoj naglašava da se gospodarski rast može postići bez štete za okoliš i društvo, te se istovremeno brine o potrebama budućih generacija. Glavni cilj održivog razvoja je zaštita i očuvanje biljnog i životinjskog svijeta, ljudi te općenito planeta Zemlje. Također važno je napomenuti da održivi razvoj ne bi trebao ugrožavati ekonomsku stabilnost.

Kako bi se ovi stavovi realizirali, razvile su se strategije koje služe upravo da bi se promijenila svijest ljudi o očuvanju prirode, a samim time i zdravlja. Vlada Republike Hrvatske je donijela Strategiju razvoja održivog turizma do 2030. godine kako bi zaštitila prirodno i kulturno naslijeđe te razvila održiv cjelogodišnji turizam poželjan za investicije, rad i život, koji doprinosi skladnom gospodarskom razvoju Hrvatske. Ova strategija ima posebne ciljeve i mjere kojima će se prije spomenuti problemi pokušati otkloniti.

Turizam je od iznimnog značaja za Primorsko-goransku županiju, ali i za Republiku Hrvatsku općenito. Ova gospodarska grana ima potencijal za stvaranje ekonomskog rasta, zapošljavanja i razvoja, ali isto tako postavlja izazove koji se moraju rješavati kako bi se osigurala održivost ovog sektora.

Istraživanje jasno potvrđuje da su održivi razvoj i turizam, dva usko povezana procesa koja zajedno moraju biti vođena kako bi se postiglo bolje upravljanje resursima, te očuvanje okoliša koji je ujedno i najveća atrakcija Republike Hrvatske. Kroz strategije koje su spomenute u radu, dolazimo do zaključka da Republika Hrvatska i Primorsko-goranska županija imaju dobar plan kako bi smanjili štetan utjecaj na okoliš, i potaknuli sve veći broj turista, kao i potencijalnih ulagača u gospodarsku granu turizma. Održivi pristup može učiniti PGŽ privlačnom turističkom destinacijom na Mediteranu i stvoriti model koji bi se mogao primijeniti i u drugim obalnim područjima. Stoga održivi razvoj i turizam moraju ići ruku pod ruku kako bi se postigao održiv, prosperitetan i odgovoran turizam koji pruža koristi sadašnjim generacijama, a istovremeno čuva okoliš i omogućuje budućim generacijama da uživaju u bogatstvu prirode i kulture.

LITERATURA

Knjige i radovi:

- Lickorish, J. Leonard, Jenkic, L. Carson, Uvod u turizam, Ekokon d.o.o., Split, 2006
- Planina, J. i Mihalič, T. Ekonomika turizma. Ljubljana: Ekonomski fakultet, 1997.
- Blažević, B., Turizam u gospodarskom sustavu, Sveučilište u Rijeci: Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija, Opatija, 2007., dostupno na: <https://repository.fthm.uniri.hr/islandora/object/fthm:2718>
- Gržinić, J., Međunarodni turizam, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli: Fakultet ekonomije i turizma Dr. Mijo Mirković Pula, Pula, 2014., dostupno na : <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:904523>
- Čavlek, N.: Turizam ekonomske osnove i organizacijski sustav, Zagreb, Školska knjiga, 2011.
- Vrkić M., Turizam i održivi razvoj u obalnom području, Diplomski rad, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Rijeka, 2022., dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:187:229502>
- Herceg, N., Okoliš i održivi razvoj, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013.,
- Vukonić, B., Keča, K., Turizam i razvoj: pojam, načela, postupci, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb, 2001.,
- H. Carić, Održivi turizam u deset koraka, Zagreb, Institut za turizam i ODRAZ – održivi razvoj zajednice, 2006,
- Matić Božić S., "Održivi razvoj kruzing turizma", Završni specijalistički, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2023, dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:227651>
- Varičak I., Petračić M., Brajdić A., Implementacija načela održivog razvoja u poslovne strategije prehrambene industrije grada Karlovca, 2012. dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/130194>
- Štimac L., "Održivi turizam", Diplomski rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2018., dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:972888>
- Smolčić D., Milohnić I., Održivi razvoj i turizam, Sveučilište u Mostaru Fakultet prirodoslovnomatematičkih i odgojnih znanosti, 2018

- S. Živana, J. Sandra i P. Martina, Održivi turizam kao konkurentska prednost Republike Hrvatske, Split, Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, no. 1 Ljeto, 2013, str. 83-88., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/104887>

Internetski izvori:

- https://croatialink.com/wiki/turizam:_definicija,_nastanak,_razvoj_i_podjela
- <https://repository.fthm.uniri.hr/islandora/object/fthm%3A2718/datastream/FILE0/view>
- <https://dokumen.tips/documents/menadzment-turisticke-destinacije-skripta-55a0bb50058d6.html>
- <https://unstats.un.org/unsd/tradeserv/Workshops/Madrid/UNWTO%20presentation%20-%20item19.pdf>
- https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html
- <https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/130426-Strategija-turizam-2020.pdf>
- https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2023_dokumenti/Nacionalni%20plan%20razvoja%20odr%C5%BEivog%20turizma%20do%202027.%20godine%20i%20Akcijski%20plan%20do%202025.%20godine.pdf
- https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2022_dokumenti/003_220721_Strategija_ROT_nacrt.pdf
- <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29506>
- <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2023/Kolovoz/245%20sjednica%20VRH//245%20-%204%20Plan.docx>
- Zakon o pružanju usluga u turizmu, NN 130/17, 25/19, 98/19, 42/20, 70/21
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_12_130_2982.html
- <https://www.greenmatters.com/p/six-factors-of-sustainability>
- <https://www.unwto.org/tourism4development2017>
- <https://www.unwto.org/tourism-in-2030-agenda>
- <https://unstats.un.org/unsd/tradeserv/Workshops/Madrid/UNWTO%20presentation%20-%20item19.pdf>
- Podaci Držanog zavoda za statistiku, dostupno na <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29506>

- Podaci Držanog zavoda za statistiku, dostupno na <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29510>
- https://www2.pgz.hr/doc/dokumenti/savjetovanje-s-javnoscu/2022/PlanRazvojaTurizma/2022-12-02_Plan-razvoja-turizmaPGZ.pdf

POPIS SLIKA

Slika 1. Prikaz turističkih usluga	6
Slika 2. Efekt turizma na gospodarstvo	10
Slika 3. Summit u Rio de Janeiro 1992. godine	14
Slika 4. Ciljevi održivog razvoja	15
Slika 5. Značajke održivog i neodrživog razvoja	16
Slika 6. Obilježja održivog razvoja.....	17
Slika 7. Razlika između održivog i neodrživog turizma	21
Slika 8. Ciljevi održivog turizma.....	24
Slika 9. Održivi turizam sa gledišta održivog razvoja	27
Slika 10. Razlike između održivog i neodrživog turizma	28
Slika 11. Noćenja turista po državama	61

POPIS TABLICA

Tablica 1. Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine	45
--	----